

Yleissivistävän koulun musiikinopetus ja -opettajat 2009

Kuntien sivistystoimenjohtajien näkemyksiä musiikinopetuksen
järjestämisestä

SIBELIUS-AKATEMIA

SIBELIUS-AKATEMIA

Ulla Pohjannoro & Mirka Pesonen

Yleissivistävän koulun musiikinopetus ja -opettajat 2009.

Kuntien sivistystoimenjohtajien näkemyksiä musiikinopetuksen järjestämisestä.

Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, osaraportti 5

Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 4/2010

Sibelius-Akatemia

Helsinki 2010

ISBN 978-952-5531-80-0 (PDF)

ISSN 1798-5455

Tämä tutkimus on toteutettu osana Sibelius-Akatemian koordinoimaa, opetushallituksen hallinnoimaa ja Euroopan Sosiaalirahaston ja Metropolia ammattikorkeakoulun osarahoittamaa Toive-hanketta. Hanke on toteutettu yhteistyössä Metropolia Ammattikorkeakoulun, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen ja Suomen Konservatorioliitto ry:n kanssa.

Kannen kuva: Jyrki Tenni

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Metropolia

cupore

Suomen konservatorioliitto
Finlands konservatorieförbund
The Conservatoire Association of Finland

SISÄLTÖ

Taulukot ja kuviot.....	3
1 JOHDANTO.....	5
1.1 Selvityksen toteutus.....	5
1.2 Aineiston kuvailua	6
2 MUSIIKINOPETTAJA SUOMALAISESSA KOULUSSA	8
2.1 Luokanopettajien ja musiikin aineenopettajien koulutus	8
2.2 Musiikkia opettavien opettajien rekrytointi.....	13
2.3 Musiikin aineenopettajien työllistyminen ja lisäkelpoisuudet	16
3 MUSIIKINOPETUKSEN ORGANISOINTI KUNNISSA	18
3.1 Luokanopettajat ja aineenopettajat musiikinopetuksen toteuttajina	18
3.2 Kuntien kokemuksia musiikinopetuksen järjestämisestä	20
4 MUSIIKIN OPETUSSUUNNITELMAT YLEISSIVISTÄVÄSSÄ KOULUSSA.....	22
4.1 Opetuksen tavoitteet	22
4.2 Kuntakohtaisten musiikin opetussuunnitelmien laadintaprosessi	23
4.3 Opetustuntien määrällinen kehitys.....	23
5 YHTEENVETOA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	29
5.1 Ei lisää valinnaisuutta alakouluun – yläkouluissa liian vähän musiikkia.....	30
5.2 Musiikin aineenopettaja: harvinainen resurssi kunnassa	30
5.3 Musiikin aineenopettajia liikaa – kunnissa silti rekrytointiongelmia.....	32
LÄHTEET	33
LIITTEET.....	37

TAULUKOT JA KUVIOT

Taulukot

<i>Taulukko 1. Perusjoukot, vastausten määrät ja vastausprosentit koko aineistossa ja ryhmiteltynä kuntamuodon mukaan.....</i>	<i>6</i>
<i>Taulukko 2. Perusjoukot, vastausten määrät ja vastausprosentit koko aineistossa ja ryhmiteltynä läänien (2009) mukaan.....</i>	<i>6</i>
<i>Taulukko 3. Perusjoukot, vastausten määrät ja vastausprosentit koko aineistossa ja ryhmiteltynä kuntien kielisyyden (2009) mukaan</i>	<i>7</i>
<i>Taulukko 4. Peruskoulujen ja lukioiden oppilaiden lukumäärät vuonna 2008 aineistossa mukana olevissa kunnissa sekä koko maassa yhteensä.....</i>	<i>7</i>
<i>Taulukko 5. Peruskoulujen ja lukioiden oppilaiden lukumäärät vuonna 2008 kuntatyypeittäin aineistossa sekä koko maassa yhteensä.....</i>	<i>8</i>

Kuviot

<i>Kuvio 1. Opetuksen vähimmäistuntimäärät ja suhteelliset osuudet ao. aineeseen luokanopettajakoulutuksessa erikoistumattoman luokanopettajan oppibistoriassa peruskoulusta yliopistoon.</i>	<i>11</i>
<i>Kuvio 2. Opetuksen vähimmäistuntimäärät ja suhteelliset osuudet ao. aineeseen luokanopettajakoulutuksessa erikoistuneen luokanopettajan oppibistoriassa peruskoulusta yliopistoon.....</i>	<i>12</i>
<i>Kuvio 3. Musiikin aineenopettajien ja musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajien rekrytoinnin sujuvuus kunnissa.....</i>	<i>13</i>
<i>Kuvio 4. Musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajien rekrytoinnin sujuvuus eri tyyppisissä kunnissa.</i>	<i>14</i>
<i>Kuvio 5. Musiikin aineenopettajien rekrytoinnin sujuvuus erityyppisissä kunnissa.</i>	<i>14</i>
<i>Kuvio 6. Musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajien rekrytoinnin sujuvuus eri lääneissä.....</i>	<i>15</i>
<i>Kuvio 7. Musiikin aineenopettajien rekrytoinnin sujuvuus eri lääneissä.</i>	<i>15</i>
<i>Kuvio 8. Kunnan subtautuminen avoimeksi tulevaan musiikin aineenopettajan virantäyttöön. Koko aineisto, n=159.</i>	<i>16</i>
<i>Kuvio 9. Erilaisten kaksoiskelpoisuuksien merkitys rekrytointitilanteessa sivistystoimenjohtajien mukaan. Koko aineisto.....</i>	<i>18</i>
<i>Kuvio 10. Alakoulujen musiikinopetuksen toteuttajat. Koko aineisto.....</i>	<i>19</i>
<i>Kuvio 11. Yläkoulujen ja lukion musiikinopetuksen toteuttajat. Koko aineisto.</i>	<i>19</i>
<i>Kuvio 12. Koulujen musiikinopetuksen järjestämisen sujuvuus. Koko aineisto.....</i>	<i>21</i>
<i>Kuvio 13. Kuntakohtaisten musiikin opetussuunnitelmien laadintaprosessiin osallistuneet toimijat.....</i>	<i>23</i>

<i>Kuvio 14. Koulukohtainen mahdollisuus lisätä musiikkituntien määrää opetussuunnitelmassa eri kuntatyypeissä.</i>	<i>25</i>
<i>Kuvio 15. Painotettua musiikinopetusta peruskoulussa ja lukiossa tarjoavien kuntien määrät. Koko aineisto.</i>	<i>25</i>
<i>Kuvio 16. Kuntien näkemyksiä yleissivistävän koulun musiikinopetuksen tuntimääristä eri luokkatasoilla.</i>	<i>26</i>
<i>Kuvio 17. Kuntien näkemyksiä niiden mahdollisuuksista vaikuttaa musiikin opetussuunnitelmien sisällölliseen tai määrälliseen puoleen. Koko aineisto.</i>	<i>26</i>
<i>Kuvio 18. Kuntien arvioita musiikinopetuksen kuntakohtaisista opetustuntimääristä tulevaisuudessa. Koko aineisto.</i>	<i>27</i>
<i>Kuvio 19. Kuntien näkemyksiä musiikin valinnaisuuteen eri luokkatasoilla. Koko aineisto.</i>	<i>28</i>
<i>Kuvio 20. Kuntien käsitykset musiikinopetuksen lisäämistä kannattavista taboista. Koko aineisto.</i>	<i>28</i>

1 JOHDANTO

Tämän selvityksen kohteena on musiikinopetus peruskouluissa ja lukioissa. Selvityksessä paneudutaan musiikinopetuksen järjestämiseen ja musiikkia opettaviin opettajiin kunnan näkökulmasta käsin. Selvitys kuuluu *Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive* -hankkeen laajaan selvityskokonaisuuteen. Käsillä oleva raportti on sarjan viides osaraportti, joka perustuu kuntien sivistystoimenjohtajilta syksyllä 2009 kerättyyn kyselyaineistoon.

Toive-hankkeessa selvitetään musiikkialan toimintaympäristöjen muutoksia ja näistä johtuvia tulevaisuuden osaamistarpeita. Sen tarkoituksena on välittää tietoa ammattikuvien muutoksista koulutuksen rahoittajille, järjestäjille, toimintaa sääteleville tahoille ja koko koulutuksen kansalliselle ennakointitoimialalle. Selvityksen kohteina ovat orkesterien ja seurakuntien musiikkitoiminta, koulujen ja musiikkioppilaitosten musiikinopetus sekä kevyen musiikin sektori niiden itsensä näkökulmasta ja tulevaisuudenkuvasta käsin. Selvityksen avulla musiikin ammatillisin koulutuksen järjestäjät voivat kehittää koulutuksensa rakenteita ja sisältöä. Alalle hakeutuvat ja siellä opiskelevat saavat selvityksistä tietoa työelämän vaatimuksista ja rakennusaineita omalle ammatilliselle suuntautumiselleen.

Yhteistyökumppaneina Sibelius-Akatemian hallinnoimassa ESR-rahoitteisessa Toive-hankkeessa ovat Metropolia Ammattikorkeakoulu, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämisyhteistyö Cupore ja Suomen konservatorioliitto ry. Rahoittajaa edustaa hankkeessa Opetushallitus.

1.1 Selvityksen toteutus

Kysely toteutettiin nettikyselynä Webropol-ohjelmalla syksyllä 2009. Tätä ennen kysely testattiin kolmella musiikkipedagogiikan ja opetushallinnon asiantuntijalla. Toive-hankkeen ohjausryhmä kommentoi kyselyä ja hyväksyi sen lopullisen muodon. Ohjausryhmän kokoonpano on esitetty raportin liitteessä 1. Kyselylomakkeeseen tehtiin tarvittavat muutokset edellä selostetun palautteen perusteella.

Osoite kyselyn verkkosivulle lähetettiin sähköpostilinkkinä kuntien sivistystoimenjohtajille. Vuonna 2009 kuntia oli 348, joista 328 kuntaan lähetettiin kutsu kyselyyn. 20 kuntaan ei saatu yhteystietoja. Kahden muistutuksen jälkeen 51 % (n=176) kaikista kunnista (N=348) oli vastannut kyselyyn.

Raportti on kirjoitettu siten, että päätösluvussa esitetään sen keskeinen sisältö kootusti. Kiireinen lukija voi siten aloittaa lukemisen luvusta viisi. Luvussa kaksi esitellään aluksi musiikkia opettavien opettajien koulutuksia mm. musiikin aineenhallinnan kannalta. Luvussa 2.2 aletaan käsitellä Internet-kyselyn varsinaisia tuloksia aloittaen musiikkia opettavien opettajien rekrytoinnista ja työllistymisestä. Luvussa kolme esitellään, ketkä musiikkia opettavat, ja miten kunnat kokevat musiikinopetuksen järjestyvän kunnassaan. Luvussa neljä tarkastellaan kuntien näkemyksiä musiikinopetuksen tavoitteista, tuntimääristä ja tulevaisuudesta.

1.2 Aineiston kuvailua

Kyselyyn vastanneista suurin osa oli sivistys- tai koulutoimen johtajia muita kunnan kouluhallinnon päällikkötasoisia virkamiehiä. 31 vastaajista ilmoitti virkanimikkeekseen rehtorin; mukana vastaajissa oli myös neljä musiikinopettajaa ja kaksi muuta opettajaa.

Aineiston edustavuutta tarkasteltiin eri näkökulmista, mm. kuntamuodon, läänien ja kielisyyden suhteen. Kunnat luokiteltiin mm. Kuntaliitossa käytetyn kuntamuotoluokittelun mukaan (taulukko 1), jossa kunnat jaetaan kolmeen ryhmään: kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin, ja maaseutumaisiin kuntiin. Kyselyssä mukana olevat kuntien jakauma lääneittäin (vuoden 2009 mukaan) ja läänittäinen edustavuus on esitetty taulukossa 2. Kuntien kielisyys ja kielisyyden mukainen edustavuus on esitelty taulukossa 3. Kuntamuotoa sekä kunnan sijaintia (lääni) käytettiin luokittelevina muuttujina tulosten tarkastelussa.

Taulukko 1. Perusjoukot, vastausten määrät ja vastausprosentit koko aineistossa ja ryhmiteltynä kuntamuodon mukaan. (Pyöristykset saattavat vaikuttaa prosentuaalisiin lopputuloksiin).

Kuntatyyppi	Perusjoukko lkm	%-osuus perus- joukosta	Kyselyssä mukana lkm	%-osuus kyselyssä mukana olevista	Vastaus- prosentit kunta- tyypeittäin
Kaupunkimaiset	63	18	33	19 %	52 %
Taajaan asutut	66	19	30	17 %	45 %
Maaseutumaiset	219	63	113	64 %	52 %
Yhteensä	348	100	176	100 %	51 %

Taulukko 2. Perusjoukot, vastausten määrät ja vastausprosentit koko aineistossa ja ryhmiteltynä läänien (2009) mukaan. (Pyöristykset saattavat vaikuttaa prosentuaalisiin lopputuloksiin).

Läanit	Perusjoukko lkm	%-osuus perus- joukosta	Kyselyssä mukana lkm	%-osuus kyselyssä mukana olevista	Vastaus- prosentit lääneittäin
Etelä-Suomen lääni	72	21	45	26 %	63 %
Länsi-Suomen lääni	142	41	70	40 %	49 %
Itä-Suomen lääni	54	16	25	14 %	46 %
Oulun lääni	43	12	22	13 %	51 %
Lapin lääni	21	6	14	8 %	67 %
Ahvenanmaa	16	5	0	0 %	0 %
Yhteensä	348	100	176	100 %	51 %

Taulukko 3. Perusjoukot, vastausten määrät ja vastausprosentit koko aineistossa ja ryhmiteltynä kuntien kielisyyden (2009) mukaan. (Pyöritykset saattavat vaikuttaa prosentuaalisiin lopputuloksiin).

Kielisyys	Perus- joukko lkm	%-osuus perus- joukosta	Kyselyssä mukana lkm	%-osuus kyselyssä mukana olevista	Vastaus- prosentit kielisyyden perusteella
Yksikielinen (suomi)	295	85 %	157	89 %	53 %
Yksikielinen (ruotsi)	19	5 %	1	1 %	5 %
Kaksikielinen (enemm. suomi)	19	5 %	12	7 %	63 %
Kaksikielinen (enemm. ruotsi)	15	4 %	6	3 %	40 %
Yhteensä	348	100 %	176	100 %	51 %

Kyselyssä mukana olevat kunnat edustavat hyvin eri kuntamuotoja: osuudet ovat lähes samantyyppiset kuin perusjoukossa, eli kaikissa Suomen kunnissa. Lääneittäin tarkasteltuna eteläsuomalaiset kunnat ovat hieman yliedustettuina, kun taas Itä-Suomi on aineistossa hieman aliedustettuina. Vaikka Ahvenanmaalla on itsehallinto koulutoimen toiminnassa, kysely lähetettiin myös niihin Ahvenanmaan kuntiin joiden yhteystiedot olivat tiedossa. Yhtään vastausta ei kuitenkaan saatu. Osin tästä syystä myös ruotsinkielisten kuntien edustavuus on heikoin. Kaksikieliset kunnat sen sijaan ovat aineistossa suhteellisen hyvin edustettuina.

Koska kyselyyn osallistuneista puuttui joitain asukasmäärältään suuria kuntia, haluttiin aineiston edustavuutta tarkastella myös oppilasmäärien suhteen. Kyselyssä mukana olevissa kunnissa opiskelee hieman alle puolet kaikkien peruskoulujen oppilaista, sekä noin 45 % koko maan lukiolaisista (ks. taulukko 4).

Taulukko 4. Peruskoulujen ja lukioiden oppilaiden lukumäärät vuonna 2008 aineistossa mukana olevissa kunnissa sekä koko maassa (opetushallituksen WERA-tietopalvelu) yhteensä.

	Oppilaita peruskouluissa		Oppilaita lukioissa	
	lkm	%	lkm	%
Kyselyyn osallistuneet kunnat	263 137	48 %	48 044	45 %
Koko maa (WERÄ 2008)	546 638	100 %	106 266	100 %

Vielä tarkasteltiin oppilasten kokonaismääriä kaupungeissa, taajamissa ja maaseudulla (ks. taulukko 5). Aineisto voitiin todeta varsin edustavaksi myös näiden eri kuntatyypeissä koulua käyvien oppilasmäärien suhteen. Kuntatyyppiä käytetään aineiston analyysissä luokittelevana muuttujana.

Kyselyssä kartoitettiin myös kuntien opettajien henkilötötyvuosimääriä vuonna 2009. Kyselyn

tavoittamissa kunnissa peruskoulun opettajien henkilötövuosimäärä oli yhteensä 31 124, lukion opettajien 4 411, sekä musiikin aineenopettajien 151. Opetushallituksen *Opettajat Suomessa 2008* -selvitys tavoitti 40 400 peruskoulun päätoimista opettajaa ja 726 sivutoimista tuntiopettajaa. Lukioissa vastaavat luvut olivat 7 129 (päätoimiset) ja 358 (sivutoimiset). Peruskoulusta tavoitettiin 531 ja lukioista 129 musiikin aineenopettajaa.¹

Taulukko 5. Peruskoulujen ja lukioiden oppilaiden lukumäärät vuonna 2008 kuntatyypeittäin aineistossa sekä koko maassa yhteensä. Koko maan tiedot opetushallituksen WERA-tietopalvelusta.

KYSELY	Kaupungit		Taajamat		Maaseutu		Yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Peruskoulu	169 847	64 %	41 070	16 %	52 220	20 %	263 137	100 %
Lukio	34 244	71 %	6 456	14 %	7 344	15 %	48 044	100 %
Yhteensä	204 091	66 %	47 526	15 %	59 564	19 %	311 181	100 %
WERA 2008	Kaupungit		Taajamat		Maaseutu		Yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Peruskoulu	335 523	61 %	97 665	18 %	113 450	21 %	546 638	100 %
Lukio	76 333	72 %	15 299	14 %	14 634	14 %	106 266	100 %
Yhteensä	411 856	63 %	112 964	17 %	128 084	20 %	652 904	100 %

2 MUSIIKINOPETTAJA SUOMALAISESSA KOULUSSA

2.1 Luokanopettajien ja musiikin aineenopettajien koulutus

Säädösten perusteella alakoulun luokilla 1–6 musiikin, kuten muidenkin oppiaineiden opetus on pääosin luokanopetusta ja vuosiluokilla 7–9 pääosin aineenopetusta (Perusopetusasetus 1998/852). Luokanopettajan ja aineenopettajan kelpoisuusehtojen mukaan aineenopettaja on kelpoinen opettamaan omia aineitaan kko perusopetuksen kaikilla luokkatasolla (Asetus opetus-toimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 1998/986).

Musiikin aineenopettajia koulutetaan Oulun ja Jyväskylän yliopistoissa sekä Sibelius-Akatemiassa. Sibelius-Akatemiassa koulutus tapahtuu musiikkikasvatuksen osastolla², Jyväsky-

¹ Opetushallituksen selvitys perustui Tilastokeskuksen aineistoon, joka sekään ei ollut kattava. Perusjoukosta, 3 066 koulusta, vastasi 87 %. (Kumpulainen 2009, 31, 42, 48.) Lisäksi on huomattava, että Opetushallituksen selvityksessä kyseessä olivat *henkilöt*, kun tässä selvityksessä vastaajilta kysyttiin *henkilötövuosia*.

² Laulunopettajien koulutus alkoi Helsingin Konservatoriossa 1921 jatkuen sittemmin Sibelius-Akatemiaksi muuttuneessa korkeakoulussa ja lopulta yliopistossa (Tikkanen & Väkevä 2009; Pajamo 2007, 45, 79).

län yliopiston humanistisessa tiedekunnassa vuodesta 1982 ja Oulun yliopiston kasvatustieteellisessä tiedekunnassa vuodesta 1993. Oppiartot ovat vastaavassa järjestyksessä musiikin maisteri, filosofian maisteri ja kasvatustieteiden maisteri. (Fredrikson 2009, Kosonen 2009, Tikkanen & Väkevä 2009.)

Musiikin aineenopettajankoulutus koostuu musiikkikasvatuksen 120 opintopisteen (op) laajuisista pääaineopinnoista sekä 60 opintopisteen opettajan pedagogisista opinnoista. Sibelius-Akatemiassa maisterintutkinnon laajuus on 330 op, kun Jyväskylän ja Oulun yliopistojen tutkinnot ovat 30 op suppeammat. Käytännössä opintopiste-ero tarkoittaa lähinnä instrumenttiopintoja, joita Sibelius-Akatemian koulutus sisältää muita koulutuksia merkittävästi enemmän.

Tutkintojen rakenne kolmessa eri korkeakoulussa vaihtelee painotusten mukaan. Sibelius-Akatemiassa on suuntauduttu mm. taiteidenvälisyyteen, vuorovaikutuskoulutukseen sekä monikulttuurisuuteen (Tikkanen & Väkevä 2009). Sibelius-Akatemian musiikkikasvatuksen koulutuskäytännöstä on pidetty laaja-alaisena musiikkipedagogiseen asiantuntijuuteen valmistavana koulutusohjelmana, josta sijoitutaan usein myös muuhun kuin musiikin aineenopettajiksi kouluissa (ks. Sintonen 2003; Eerola 2007; Juvonen & Anttila 2003, 208; Tikkanen & Väkevä 2009). Sibelius-Akatemian koulutusta on myös pidetty myös tehottomana suhteessa siihen, miten sieltä sijoitutaan kouluelämään (ks. Eerola 2007), jossa epäpätevien musiikinopettajien osuus on yhä yli viidennes (Kumpulainen 2009, 42, 48). Kuitenkin 2005 tehty kartoitus vuosia 2000–2004 valmistuneista sibeliusakatemia-alaisista musiikkikasvattajista osoitti yli 70 % sijoittuneen kouluihin (Heimonen et al. 2009).

Jyväskylän yliopistossa musiikkikasvatuksen koulutuksen voidaan nähdä painottuvan opetuksen ja tutkimuksen vuorovaikutukseen. Monikulttuurisuus ja teknologia ovat myös voimakkaasti esillä, samoin kuin kasvaminen pedagogin identiteettiin. (Hämäläinen, Kosonen & Louhivuori 2003, Kosonen 2009.) Oulun yliopiston musiikkikasvatuksen koulutuksessa painoalueita ovat pedagoginen aineenhallinta, afroamerikkalainen musiikki ja vapaa säestys sekä avoimet oppimisympäristöt. Opetussuunnitelman lähtökohtana on musiikinopettajan realistinen työnkuva, eli opetus on suunniteltu integroitumaan koulujen todellisuuteen ja yhteiskuntaan. Tutkimusopintojen tavoitteena on puolestaan kouluttaa reflektoivia, tieteelliseen ajatteluun ja tutkimukseen kykeneviä musiikinopettajia. (Ruismäki & Väkevä 2003; Fredrikson 2009; Hyvönen 2009.)

Aineenopettajan pätevyys edellytetään yläkoulun ja lukion musiikinopettajilta. Alakoulussa musiikkia voi säästöjen perusteella opettaa kuka tahansa luokanopettaja. Luokanopettajan maisteritasoisen koulutuksen laajuus on yhteensä 300 op. Eri yliopistojen opettajankoulutuslaitoksilla luokanopettajakoulutukset rakentuvat yleisten kasvatustieteellisten, yleisopintojen ym. opettajan työtä tukevien opintojen lisäksi nk. perusopetuksessa opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisiin (POM) opintoihin (60 op) sekä sivuaineopintoihin (35 op). Kahdessa viimeksi mainitussa sijaitsevat pääosin eri oppiaineiden sisällönhallintaan ja ainekohtaisiin didaktiikkoihin liittyvät opinnot esimerkiksi taito- ja taideaineissa, äidinkielen, matematiikassa jne. Aineenhallinnan opinnot jakaantuvat pakollisiin ja valinnaisiin opintojaksoihin. Sivuaineopintojen perusteella luokanopettajat erikoistuvat vähintään yhteen opetettavan

aineen opetukseen, esimerkiksi musiikkiin.

Luokanopettajakoulutuksessa pakollisten musiikkiopintojen osuus opetussuunnitelmissa on vähentynyt viimeisinä vuosina merkittävästi (ks. esim. Ahonen 2009). Myös musiikkiin erikoistuvien luokanopettajien koulutusta on vähennetty (ks. esim. Ei armoa taito- ja taideaineille 2006). Valinnat tehdään valintakokeiden ja ylioppilaspisteiden yhteispisteiden perusteella, eikä valintakokeissa mitata tietoja tai taitoja missään yksittäisessä aineessa, mikä on koitunut erityisesti taito- ja taideaineiden tappioksi (ks. esim. Ahonen 2009).

Seuraavissa kuvioissa 1 ja 2 on havainnollistettu musiikin, kuvataiteen, matematiikan ja äidinkielen oppiaineiden opiskelun määriä peruskoulusta yliopiston luokanopettajakoulutukseen. Kuvioissa on esitetty peruskoulussa, lukiossa ja luokanopettajakoulutuksessa annetut vähimmäistuntimäärät. Peruskoulun ja lukion tuntimäärät on otettu asianomaisista säädöksistä (Valtioneuvoston asetus 955/2002; Valtioneuvoston asetus 1435/2001). Peruskoulun vuosiviikkotunnit on muutettu työtunneiksi kertoimella 38 ja lukion kurssit kertoimella 28. Tiedot luokanopettajakoulutuksesta on kerätty niistä yliopistoista, jotka julkaisevat opetussuunnitelmansa julkisilla verkkosivuilla.³ Luokanopettajakoulutuksen kokonaistuntimäärät on esitetty erikseen kyseisen aineen erikoistumisopinnoissa sekä ilman niitä. Ilmoitetut opintopisteet on muutettu työtunneiksi kertoimella 26,7 (erittelemättä oman työn osuutta), ja viiden tarkastelussa olleen opettajankoulutuslaitoksen tuntimääristä on laskettu keskiarvot. Näin on saatu laskennallisesti vertailukelpoiset työtuntimäärät peruskoulun, lukion ja yliopisto-opintojen työtuntimäärille.

Kuvioista käyvät ilmi koko koulutusuran aikaiset vähimmäistuntimäärät, joiden perusteella yliopistosta valmistunut luokanopettaja tai aineeseen erikoistunut luokanopettaja opettaa kutakin oppiainetta. Lisäksi kuvioista selviää, kuinka suuret osuudet oppitunneista on saatu yhtäältä peruskoulu- tai lukio-opetuksessa ja toisaalta yliopiston luokanopettajakoulutuksessa.

Ensin tarkastellaan kyseiseen oppiaineeseen *erikoistumattoman* luokanopettajan opiskelu-uran tuntimääriä kuviossa 1. Kun äidinkielen tai matematiikan opintojen tuntimäärät koko opiskelu-uralla ovat yli 1 900 ja 1 600 tuntia, lasketaan musiikin ja kuvataiteiden vastaavat tuntimäärät sadoissa: molemmissa ne ovat alle 500. Yliopistotasaisen musiikinopetuksen osuus jää musiikkiin erikoistumattomalla luokanopettajalla keskimäärin 35 %:iin vaihteluvälin ollessa 48 %:sta (Lapin yliopiston okl) 21 %:iin (Helsingin yliopiston okl). Luokanopettajakoulutus laskee siten opetettavan aineen sisällöllisen puolen hallinnan suurelta osin yleissivistävän koulun varaan: tietotaito on suurelta osalta hankittava peruskoulun ja lukion aikana. Tätä taustaa vasten taideai-

3 Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos URL

<<https://www.jyu.fi/edu/laitokset/okl/index.html/opiskelu/luokanopettajakoulutus>>; Turun yliopiston opettajankoulu-

tuslaitos URL <<http://vanha.edu.utu.fi/tokl/tata/musiikki/>>; Rauman opettajankoulutuslaitos

<<http://www.edu.utu.fi/opiskelu/opinto-opas.html>>; Lapin yliopiston opettajankoulutuslaitos URL

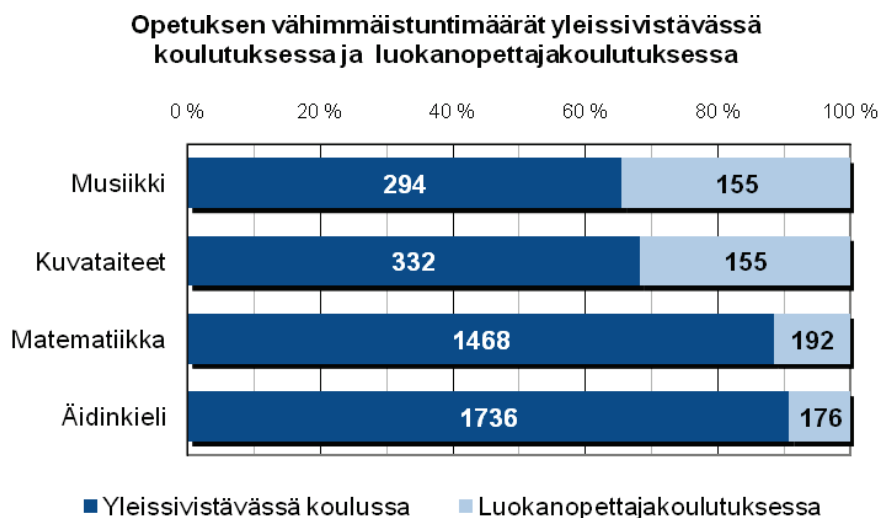
<<http://www.ulapland.fi/?deptid=22092>>; Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos URL

<<http://www.helsinki.fi/okl/koulutukset/luokanopettajan/opiskelu.html>>. Tiedot haettu 15.3.2010.

neiden vähäiset tuntimäärät kouluissa näyttävät luokanopettajan aineenhallinnan kannalta erityisen vähäisiltä (ks. myös Ahonen 2009, 221).

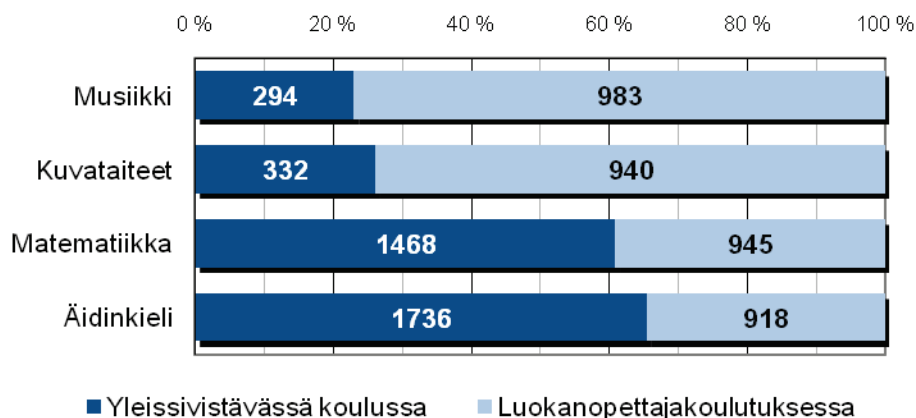
Musiikkiin erikoistuvien luokanopettajien kokonaistuntimäärät kaksinkertaistuvat verrattuna musiikkiin erikoistumattomiin opiskelijoihin (kuvio 2). Heidän heidän saamansa yliopistotasoisien sivistyksen osuus nousee keskimäärin jopa 77 %:iin. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että äidinkieleen tai matematiikkaan erikoistuvien luokanopettajien kokonaisopinnoissa yleissivistävän kouluopin osuus on edelleen suuri yliopistotasoisien opintojen osuuden jäädessä alle 40 %:iin. Vaikka musiikkiin erikoistuvien luokanopettajien kokonaisopinnoissa yliopistotasoisien koulutuksen sekä suhteellinen osuus että absoluuttinen tuntimäärä nousevat merkittävästi, jää absoluuttinen tuntimäärä kuitenkin alle puoleen lukuaineiden vastaavasta tuntimäärästä.

Yhteenvetona tarkastelusta voidaan sanoa, että taideaineissa opiskeluhistorian kokonaistuntimäärät ovat radikaalisti pienemmät verrattuna yleissivistävän koulun keskeisinä pidettyihin aineisiin (matematiikka, äidinkieli). Opettajankoulutuksessa tätä määrällistä eroa ei pystytä kuroma. Aineen erikoistumisopinnot lisäävät kuitenkin merkittävästi taideaineiden yliopisto-opetuksen suhteellista osuutta koko opiskelu-uralla. Tästäkin huolimatta kokonaistuntimäärät jäävät alle puoleen verrattuna eri lukuaineiden kokonaistuntimäärästä.

*Kuvio 1. Opetuksen vähimmäistuntimäärät ja suhteelliset osuudet ao. aineeseen luokanopettajakoulutuksessa **erikoistumattoman** luokanopettajan oppihistoriassa peruskoulusta yliopistoon.*

Opetuksen vähimmäistuntimäärät yleissivistävässä koulutuksessa ja ao. aineeseen erikoistuvien luokanopettajakoulutuksessa

Kuvio 2. Opetuksen vähimmäistuntimäärät ja suhteelliset osuudet ao. aineeseen luokanopettajakoulutuksessa erikoistuneen luokanopettajan oppihistoriassa peruskoulusta yliopistoon.

Koska luokanopettajakoulutuksen merkitys aineenhallinnan kehittämisen suhteen on pieni, rakentuu koulutettujen luokanopettajien aineenhallinnallinen osaaminen pitkälti ennen yliopisto-opintoja hankittuun osaamiseen.⁴ Tämä osaaminen on peräisin yleissivistävästä koulusta sekä harrastuksista. Juvosen (2008) tutkimuksen ja aineiston⁵ perusteella noin 10,9 % (n=28) luokanopettajaopiskelijoista valitsi erikoistumisalueekseen musiikin. Koko em. aineistosta 53,1 % (n=136) ilmoitti harrastukseksi musiikin. Musiikki oli liikunnan jälkeen toiseksi suosituin luokanopettajakokelaiden harrastusmuoto. Luokanopettajakoulutukseen näyttäisi siten hakeutuvan suuri joukko musiikkia harrastavia opiskelijoita. (Juvonen 2008, 6–7, 64, 312–313; ks myös Vesioja 2006, 138–139, 174–177.)

Vuonna 2008 5,7 % 5–19-vuotiaiden ikäluokista⁶ osallistui musiikkialan taiteen perusopetukseen, joista 98 % laajan oppimäärän mukaisesti. Laajan oppimäärän laajuus on tunteina 1 300. Suuren osa luokanopettajien musiikin harrastuksesta voidaan tulkita pohjautuvan yleissivistävän koulun ulkopuolisen taiteen perusopetuksen voimavaroihin. Mikäli luokanopettaja on suorittanut musiikissa laajan oppimäärän mukaiset opinnot, saavuttaa hän tuntimääräisesti musiikissa

⁴ Musiikin aineenhallinnan merkityksestä ja vaatimuksesta luokanopettajan ja aineenopettajan näkökulmasta ks. Vesioja (2006, 77–89).

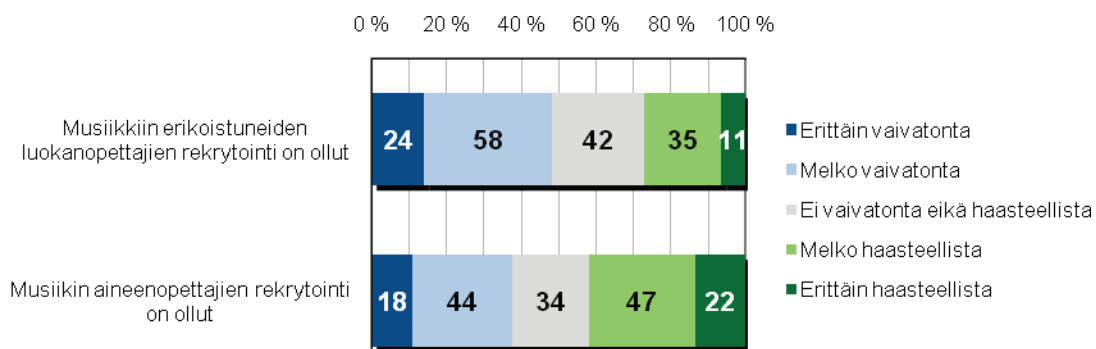
⁵ Juvosen aineistossa oli 256 vuonna 2004 kolmessa eri yliopistossa kirjoilla olevaa luokanopettajakokelasta. (Juvonen 2008, 3–5.)

⁶ Ikäluokkien kokonaismäärä (N=929 337) on peräisin Tilastokeskuksen Väestötietokannoista 2008, ja taiteen musiikin perusopetuksen oppilasmäärät (n=53 077) on otettu Koramon 2009 selvityksestä (s. 18).

lähes yhtä laajat opinnot kuin mitä hänen äidinkielen opintonsa ovat olleet yleissivistävässä koulussa ja luokanopettajakoulutuksessa yhteensä. Suomalaisen luokanopettajien musiikilliset taidot näyttäisivät mitä suurimmassa määrin olevan peräisin suomalaisen musiikkiopistojärjestelmästä.

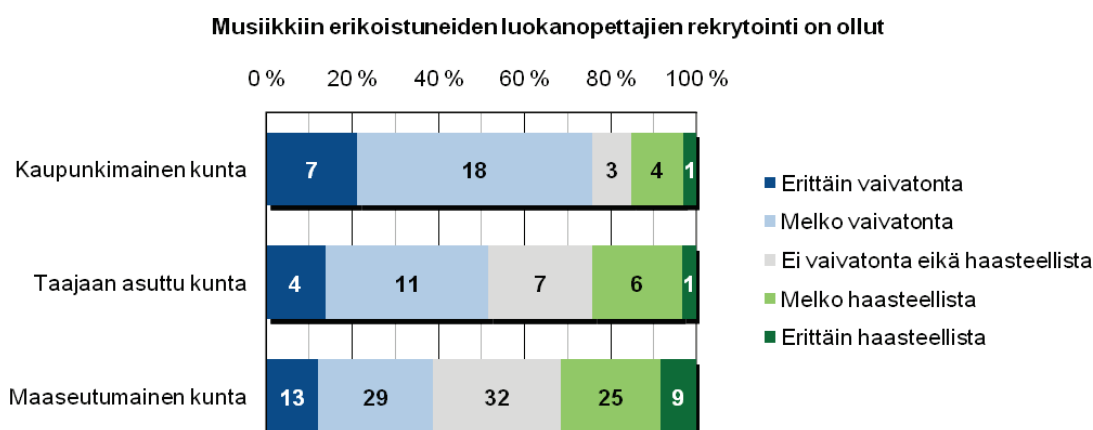
2.2 Musiikkia opettavien opettajien rekrytointi

Seuraavassa tarkastellaan erilaisten musiikkia opettavien opettajien rekrytoinnin sujuvuutta kunnissa kerätyn Internet-kyselyn perusteella. 42 % kyseelyyn vastanneista on sitä mieltä, että *musiikin aineenopettajien* rekrytointi on ollut melko tai erittäin vaikeaa, 13 % piti rekrytointia erittäin haasteellisenä (ks. kuvio 3). *Musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajien* rekrytointi on ollut haasteellista yli neljännekselle (27 %) kunnista. Erittäin vaivatonta on musiikin aineenopettajan rekrytointi ollut 11 %:ssa kunnista ja musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajien osalta 14 %:ssa kunnista.

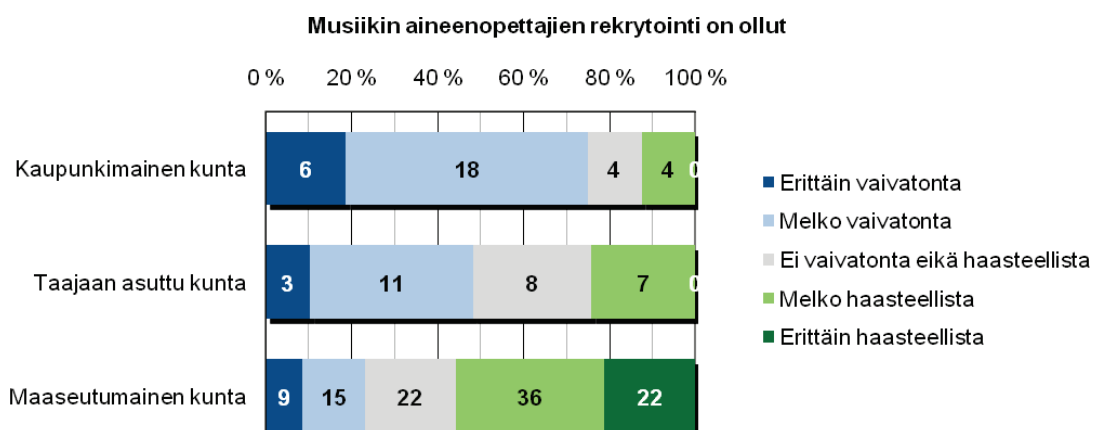

Kuvio 3. Musiikin aineenopettajien ja musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajien rekrytoinnin sujuvuus kunnissa.

Erot erityyppisissä kunnissa ovat merkittävät (ks. kuviot 4 ja 5). Kun kaupunkimaisissa kunnissa ongelmia oli kohtalaisen vähän (13–15 %), olivat ongelmat erittäin suuria taajaan asutuissa ja erityisesti maaseutumaisissa kunnissa. Kaikkein vaikeinta on saada pätevä musiikin aineenopettaja maaseutumaiseen kuntaan: yli puolessa niistä (56 %) rekrytointi on aineiston perusteella ollut vaikeaa tai erittäin vaikeaa (kuvio 4). Musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajien rekrytointi on ollut vaikeaa yli kolmanneksessa (35 %) maaseutumaisista kunnista (kuvio 5).

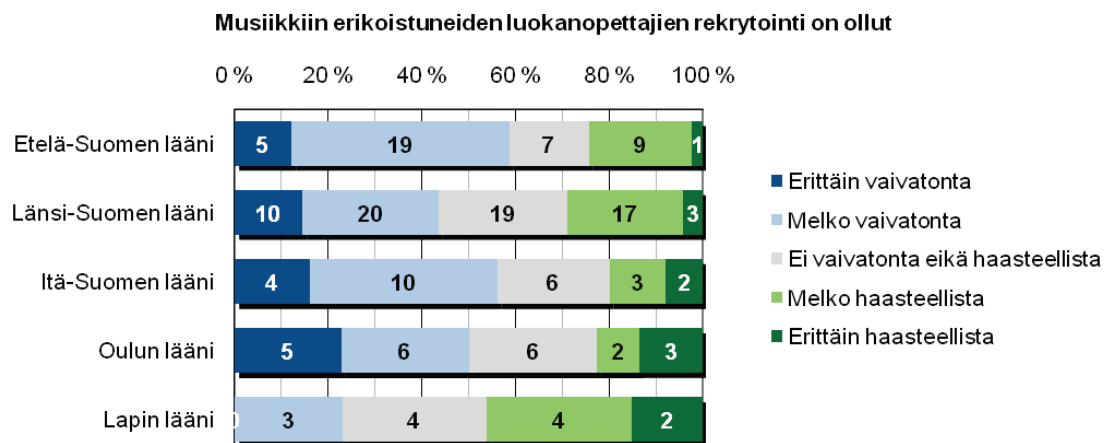

Kuvio 4. Musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajien rekrytoinnin sujuvuus eri tyyppisissä kunnissa.

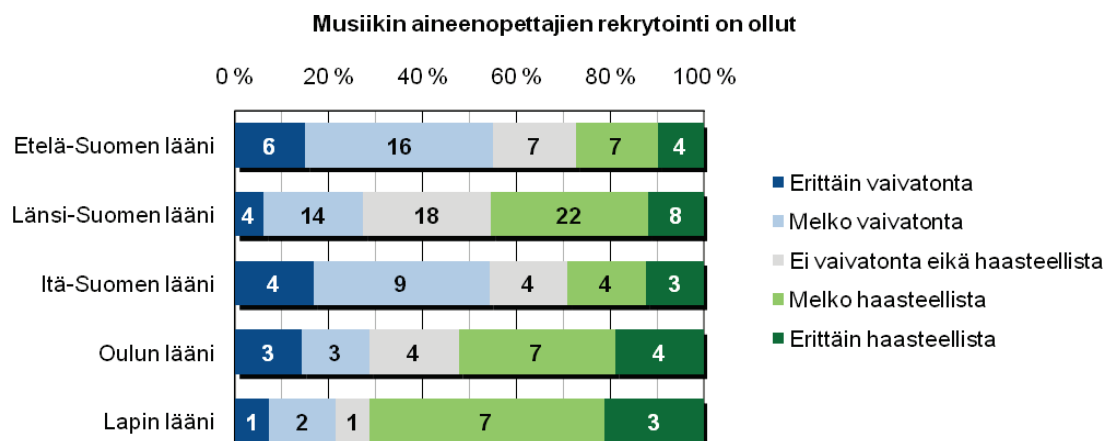

Kuvio 5. Musiikin aineenopettajien rekrytoinnin sujuvuus erityyppisissä kunnissa.

Läänittäisessä vertailussa (kuviot 6 ja 7) korostuvat Lapin läänin vaikeudet: musiikin aineenopettajan rekrytointiongelmista raportoidaan 71 % vastauksista ja musiikkiin erikoistuneista luokanopettajista 46 % vastauksista. Ongelmia on kuitenkin myös muualla. Oulun läänissä 53 % kunnista on ollut ongelmia musiikin aineenopettajan rekrytoinneissa, ja Länsi-Suomen läänissäkin vastaava prosentti on 45.

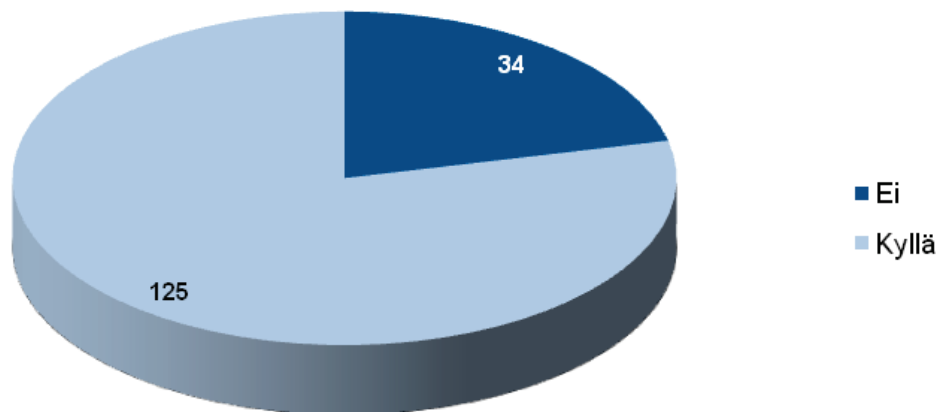
Kuvio 6. Musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajien rekrytoinnin sujuvuus eri lääneissä.

Kuvio 7. Musiikin aineenopettajien rekrytoinnin sujuvuus eri lääneissä.

Kyselyssä kysyttiin vielä, miten kunnassa toimitaan, kun joku koulujen vakituisista musiikin aineenopettajista jää pois virasta. Täytetäänkö virka automaattisesti uudelleen kelpoisella musiikin aineenopettajalla, vai onko odotettavissa jonkinlaisia järjestelyjä? Noin viidennes, eli 21 % (n=34) vastanneista vastasi, että virkaa ei täytetä kelpoisella opettajalla (ks. kuvio 8). Eniten paineita virantäyttöön muilla tavoilla (tai ei virkaa ollenkaan) raportoitiin maaseutumaisista kunnista (miltei kolmannes vastanneista). Läänittäisessä tarkastelussa nousivat esiin Lapin ja Oulun läänit. Lapissa 36 %:ssa kunnista oli odotettavissa virkajärjestelyjä kun taas musiikinopettajia kouluttavaa Oulua ympäröivässä läänissä ainoastaan 15 % kunnista harkitsee sitä. Muissa lääneissä vastaavat prosentit olivat 20:n molemmin puolin.

Kun kunnassa joku koulujen vakituisista musiikin aineenopettajista jää pois virasta, täytetäänkö virka automaattisesti uudelleen kelpoisella musiikin aineenopettajalla?

Kuvio 8. Kunnan suhtautuminen avoimeksi tulevaan musiikin aineenopettajan virantäyttöön. Koko aineisto, $n=159$.

Syynä virantäytön erityisjärjestelyihin mainittiin avoimissa vastauksissa useimmiten opetustuntimäärien vähyys tai oppilaiden määrän vähentyminen. Joissain kunnissa koulun virka on yhdistetty kansalais- ja työväenopiston virkaan. Myös säästösyyt sekä rekrytointiongelmat tulivat esiin. Varsin monessa tapauksessa luokanopettajat hoitavat yläkoulun ja lukion musiikintunnit.

2.3 Musiikin aineenopettajien työllistyminen ja lisäkelpoisuudet

Musiikin aineenopettajan palkkaaminen kokopäiväiseksi työntekijäksi on kunnassa kohtalaisen harvinaista. Musiikinopettaja tekeekin työtään useimmiten yksin, ammattikuntansa ainoana (palkattuna) edustajana työssään yksin. Kyselyyn vastanneet kunnat ylläpitivät vuonna 2009 keskimäärin 1,39 musiikin aineenopettajan työvuotta; yhteensä henkilötövuosia oli 151.⁷ Tyypillisin kuntakohtainen musiikin aineenopettajan henkilötövuosiluku oli 1. Yhdessä kunnassa oli 23 musiikinopetuksen henkilötövuotta; loput kysymykseen vastanneet raportoivat 2–7 musiikinopettajan henkilötövuotta.

Selvitykseen vastanneista 176 kunnasta 67 (38 %) ei vastannut kysymykseen musiikin aineenopettajan henkilötövuosien määrästä.

⁷ Opetushallituksen Tilastokeskuksen aineistoon perustuvassa (koulujen vastausprosentti 87) selvityksessä tavoitettiin musiikin aineenopettajia peruskoulusta 531 ja lukiosta 124 (Kumpulainen 2009, 42, 48).

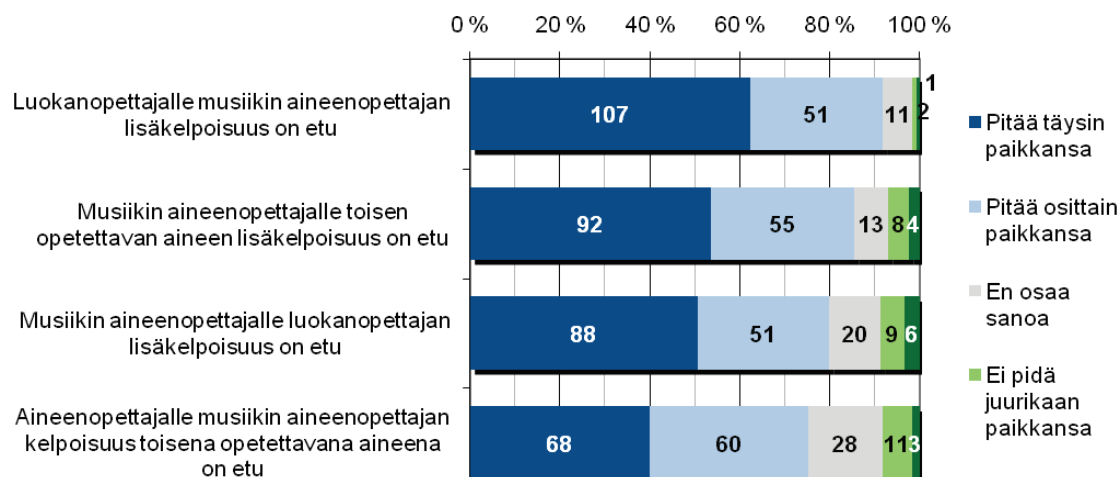
Ongelmana musiikinopettajan työllistymisen kannalta on se, että monet kunnat eivät pysty palkkaamaan täysipäiväisiä musiikinopettajia kokonaistuntimäärien vähyyden vuoksi, eikä yhteisviroista musiikkiopistojen tai kansanopistojen kanssa ole saatu toimivaa järjestelmää. Monet musiikin aineenopettajat voivat tuntea vetoa siirtyä musiikkioppilaitosten opettajaksi (ks. esim. Ahonen 2009; Eerola 2007; Tuusa 2008). Musiikkiopistot arvostavat nykyisin erityisen paljon pedagogista osaamista yhdistettynä riittävään instrumentinhallintaan (ks. Pohjannoro & Pesonen 2009, Pohjannoro 2010). Myös kansalaisopistoille musiikkikasvattajan osaaminen on haluttua. Musiikkiopistojen opettajahenkilöstö on yli kaksinkertainen verrattuna yleissivistävän koulun vastaavaan. Kun suomalaisissa kouluissa oli 2008 531 musiikin aineenopettajaa peruskoulun ja 125 lukion puolella (Kumpulainen 2009, 42, 48), ovat vastaavat opettajaluvut musiikkiopistoissa arviolta n. 1900 opettajaa, ja kansalaisopistoissa laskennallisesti noin 670–837 henkilötyövuotta (Pohjannoro & Pesonen 2009, 9).

Helpottaakseen työllistymistä yhä useampi musiikkikasvattaja tai luokanopettaja voi hankkia erilaisia kaksoispätevyyksiä (ks. esim. Ahonen 2009; Eerola 2007; Tuusa 2008). Yksi kaksoispätevyys on sellainen, jossa musiikinopettajan pätevyys hankitaan sivuaineopintoina. Tällaista koulutusta järjestävät nykyisin Jyväskylän ja Oulun yliopistot sekä Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Musiikkikasvatuksen sivuaineopinnot antavat yhdessä pääaineopintojen ja opettajan pedagogisten opintojen (60 op) kanssa kelpoisuuden myös peruskoulun musiikin aineenopettajan virkoihin. (Ahonen 2009; Hyvönen 2009; Kosonen 2009).

Musiikkikasvatuksen pääaineopiskelija voi hankkia sivuaineena luokanopettajan pätevyyden. Oulun yliopistossa musiikkikasvatuksen opiskelijoilla on ollut syksystä 1996 asti mahdollisuus suorittaa luokanopettajan sivuaineopintoja (Ruismäki & Väkevä 2003). Kolmas tie kaksoispätevyyteen on opiskella musiikin aineenopettajan laajan pätevyyden lisäksi jonkun toisen yläkoulussa tai lukiossa opetettavan aineen sivuainepätevyys.

Tässä selvityksessä tutkittiin, missä määrin erilaiset kaksoispätevyydet helpottavat opettajan työllistymistä kunnan näkökulmasta käsin.

Tulokset osoittavat, että musiikinopettajan kaksoiskelpoisuus sen kaikissa eri muodoissa on hakutilanteessa viranhakijalle erittäin merkittävä etu (ks. kuvio 9). Eniten kaksoiskelpoisuudesta hyötyy *luokanopettaja*, jolla on (sivuaineena hankittu) kelpoisuus opettaa myös musiikkia. Kaikista vastaajista 62 % oli sitä mieltä, että etu on erittäin merkittävä, ja hieman vajaa kolmannes sitä mieltä, että etu on melko merkittävä. Yhteensä 92 % vastaajista piti siten luokanopettaja–musiikin aineenopettaja -kaksoiskelpoisuutta etuna hakutilanteessa.

Kuvio 9. Erilaisten kaksoiskelpoisuuksien merkitys rekrytointitilanteessa sivistystoimenjohtajien mukaan. Koko aineisto.

Kun vastauksia verrattiin kuntatyyppin perusteella, voitiin todeta, että suurin merkitys luokanopettaja–musiikinopettaja -kaksoispätevyydellä on kaupunkimaisissa kunnissa, joskin myös maaseutu- ja taajamatyyppisissä kunnissa etu oli merkittävä. Kuntatyyppittaiset kuviot ovat raportin liitteessä 2. Läänittäisessä tarkastelussa erot olivat vieläkin pienemmät kuitenkin siten, että pohjoisissa lääneissä edun merkitys korostuu hieman (ks. läänittäiset kuviot liitteessä 3).

Seuraavaksi merkittävimmän kaksoiskelpoisuusedun saavat ne musiikin aineenopettajat, joilla lisäksi pätevyys opettaa jotain toista opetettavaa ainetta (ks. kuvio 9). 85 % vastaajista oli sitä mieltä, että etu oli erittäin tai melko merkittävä. Jälleen kaupunkimaisten kuntien vastaajat pitivät etua hieman merkittävämpänä kuin muiden kuntatyyppien vastaajat (ks. liite 2), eivätkä läänittäiset tarkastelut tuottaneet kovin suuria (ks. liite 3).

80 % vastaajista oli sitä mieltä, että musiikin aineenopettajalle luokanopettajan lisäkelpoisuus on erittäin tai melko merkittävä. Vähiten mielenkiintoa vastaajat kohdistivat aineenopettajiin, joilla oli lisäpätevyytenä musiikinopettajan kelpoisuus. Kuitenkin 40 % vastaajista oli sitä mieltä, että etu on merkittävä, ja kolme neljännestä sitä mieltä, että etu on melko merkittävä. Erot kuntatyyppien tai läänien perusteella eivät olleet suuria.

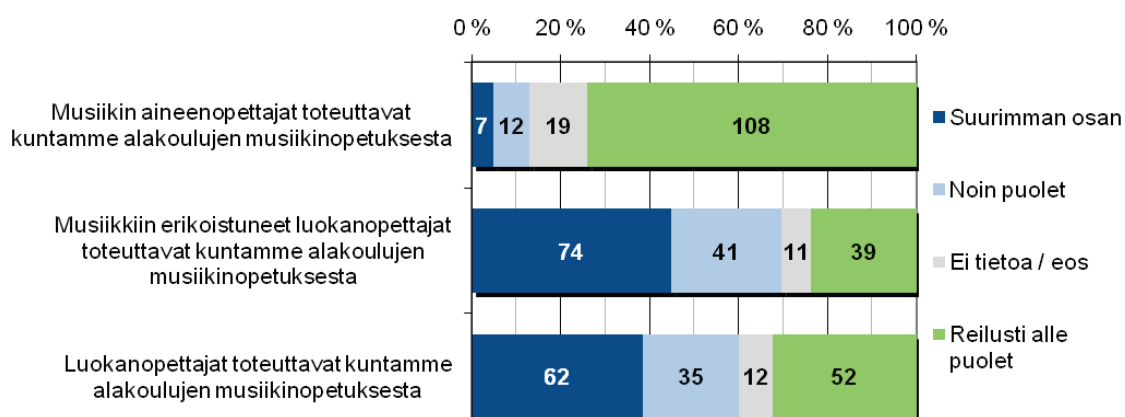
3 MUSIIKINOPETUKSEN ORGANISOINTI KUNNISSA

3.1 Luokanopettajat ja aineenopettajat musiikinopetuksen toteuttajina

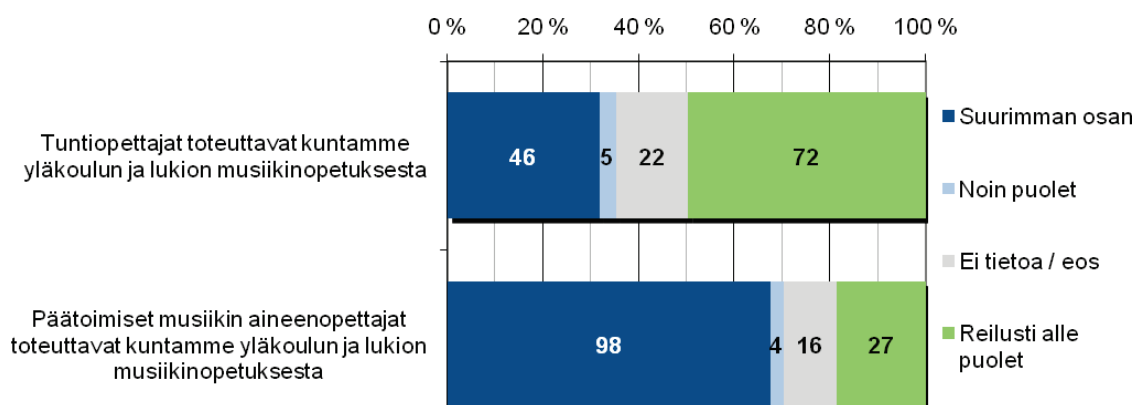
Selvityksessä kartoitettiin miten musiikin opetus on kunnissa järjestetty. Tulokset antavat osviittaa että alakoulujen musiikinopetus on pääasiassa järjestetty musiikkiin erikoistuneiden ja/tai luokanopettajien toteuttamana. Musiikkiin erikoistuneet luokanopettajat toteuttavat

suurimman osan alakoulun musiikin opetuksesta 48 % vastannesta kunnista (n=154; ks. kuvio 10). Melkein yhtä suuri osa, 42 % kunnista ilmoitti suurimman osan tunneista hoituvan luokanopettajan voimin (n=149). Aineenopettaja pääsee vain harvoin opettamaan alakoululaisia: 85 % vastanneista, kertoi että musiikin aineenopettajat toteuttavat reilusti alle puolet kunnan alakoulujen musiikinopetuksesta.

Yläkoulujen ja lukioiden kohdalla näyttäisi siltä että suurimman osan opetuksesta antavat päätoimiset musiikin aineenopettajat (67 %, n=122; ks. kuvio 11). Kuitenkin tuntiopettajien osuus on yläkouluissa ja lukioissa melko suuri: kolmanneksesta kunnista (128 vastausta) suurimman osan opetuksesta antavat tuntiopettajat.

Kuvio 10. Alakoulujen musiikinopetuksen toteuttajat. Koko aineisto.

Kuvio 11. Yläkoulujen ja lukion musiikinopetuksen toteuttajat. Koko aineisto.

Kuntaryhmittäisessä⁸ vertailussa tulee esille, että maaseutumaisissa kunnissa musiikin aineenopettajat opettavat musiikkia alakouluissa enemmän (21 % kunnista noin puolet, tai suurin osa opetuksesta) kuin kaupunkimaisissa tai taajaan asutuissa kunnissa. Tämä mahdollisesti heijastaa tilannetta, jossa musiikin aineenopettajat hoitavat kunnassa sekä alakoulun että yläkoulun ja/tai lukion musiikinopetuksen. Aineiston perusteella toisaalta maaseutumaisissa kunnissa yläkoulun ja lukion musiikinopetus järjestetään useimmiten tuntiopettajien toimesta (60 % maaseutumaisista kunnista, 73 vastaajaa).

Lääneittäisen vertailun⁹ perusteella alakoulujen musiikinopetuksen toteutus näyttäisi toteutuvan pääosin tavallisten ja musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajien voimin kaikissa lääneissä. Tosin Itä-Suomen läänin kuntien vastaajista 32 % (n=22) totesi suurimman osan tai noin puolen alakoulujen musiikinopetuksen toteutuvan musiikin aineenopettajien toimesta.

Yläkoulujen musiikinopetus järjestyy kaikissa lääneissä pääosin päätoimisten musiikinopettajien toteuttamana. Suurimmat osuudet tuntiopettajien käyttämisessä näyttäisi olevan Länsi-Suomen ja Lapin lääneissä – suurimman tai noin puolen musiikinopetuksen todettiin annettavan tuntiopetuksena Länsi-Suomen läänissä 39 % kyselyssä mukana olleista kunnista, ja Lapin läänin kohdalla vastaava osuus on jopa puolet. Lapin läänin kohdalla on havaittavissa tosin hieman ristiriitaa – sekä tuntiopettajien että päätoimisten opettajien antaman opetuksen osuudet ovat molemmat suurehkoja. Tämä johtunee siitä, että kyseisiin kysymyksiin ei vastannut yhtä monta kunnan edustajaa, joka aiheuttaa tässä kohtaa tilastollista harhaa.

3.2 Kuntien kokemuksia musiikinopetuksen järjestämisestä

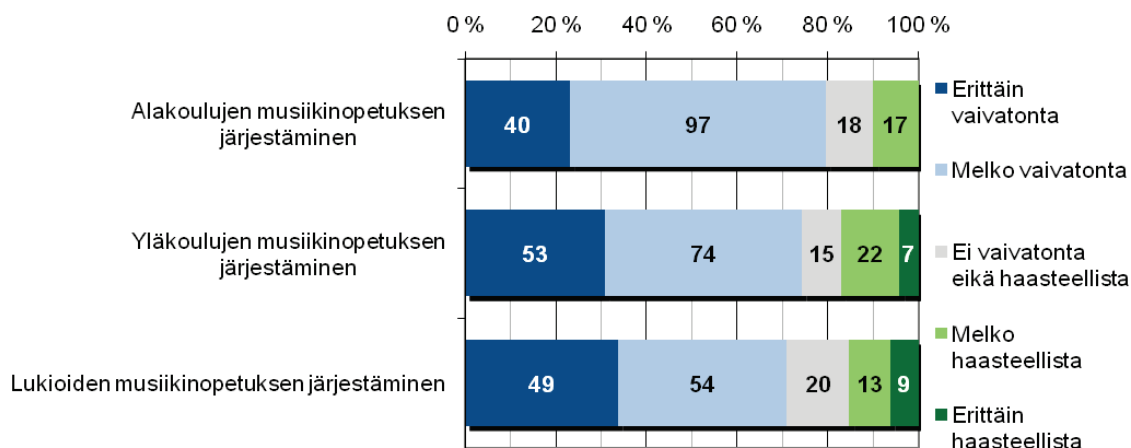
Kuntien sivistysjohtajia pyydettiin arvioimaan musiikinopetuksen järjestämisen sujuvuutta erikseen alakouluissa, yläkouluissa, sekä lukioissa. Pääasiassa opetuksen järjestäminen on aineiston mukaan koettu vaivattomaksi. Seuraavassa opetuksen järjestämisen sujuvuutta tarkastellaan erikseen ala- ja yläkouluissa sekä lukiossa koko aineiston tasolla, kuntatyypeittäin sekä lääneittäin. Kuntatyyppien ja läänien mukaan jaotellusta aineistosta tehdyt kuviot löytyvät raportin liitteestä 4.

Alakoulujen musiikinopetuksen järjestämisen koki erittäin tai melko vaivattomaksi 80 % vastaajista (n=172), kun vastaavasti melko haasteelliseksi sen koki 10 % vastaajista (ks. kuvio 12). Yläkoulujen kohdalla musiikinopetuksen järjestäminen oli 72 %: n (n=171) mielestä erittäin tai melko vaivatonta, ja 17 % vastaajista vastasti sen olevan melko tai erittäin haastellista. 71 % vastaajista (n=145) totesi lukioiden musiikinopetuksen järjestämisen sujuvan

⁸ Kuntaryhmittäisten tarkastelujen kaaviot ovat liitteessä 4.

⁹ Läänittäisten tarkasteluiden kuviot ovat liitteessä 5.

erittäin tai melko vaivattomasti, kun 17 % koki sen olevan melko tai erittäin haasteellista.

Kuvio 12. Koulujen musiikinopetuksen järjestämisen sujuvuus. Koko aineisto.

Musiikinopetuksen järjestämisen sujuvuutta tarkasteltiin myös kuntamuodoittain. Kuviot kuntatyyppien mukaaan löytyvät liitteestä 6. Alakoulujen musiikinopetuksen järjestäminen näyttäisi sujuvan pääosin erittäin tai melko vaivattomasti niin kaupunkimaisissa (82 % vastaajista, n=33), taajaan asutuissa (76 % vastaajista, n=29), kuin maaseutumaisissakin kunnissa (80 % vastaajista, n=110).

Yläkoulujen ja lukioiden musiikinopetuksen järjestäminenkin näyttää sujuvan suurelta osin erittäin tai melko vaivattomasti. Yläkoulujen kohdalla näin totesivat 82 % (n=33) kaupunkimaisten kuntien, 89 % (n=29) taajaan asuttujen kuntien ja 68 % (n=109) maaseutumaisten kuntien vastaajista. Lukioiden kohdalla vastaavat prosentit ovat 77 % (n=31, kaupunkimaiset kunnat), 90 % (n=29, taajaan asutut kunnat) ja 63 % (n=84, maaseutumaiset kunnat).

Erot kuntamuotoisessa tarkastelussa osoittavat maaseutumaisten kuntien haasteita pätevien musiikin aineopettajien rekrytoimisessa. Koulut saattavat olla pieniä, ja yhdellekin musiikin aineenopettajalle voi olla vaikea saada kokonaisen viran verran opetustunteja yläasteella ja lukiossa. Melko tai erittäin haasteellisena opetuksen järjestämisen yläkouluissa kokivat 22 % maaseutumaisten kuntien vastaajista, kun vastaavat osuudet olivat kaupunkimaisissa kunnissa 9 % ja taajaan asutuissa 7%. 20 % eli joka viides maaseutumaisten kunnan vastaaja on kokenut lukioiden musiikinopetuksen järjestämisen melko tai erittäin haasteellisena. Vastaavasti opetuksen järjestäminen lukiossa koettiin melko haasteellisena 13% kaupunkimaisissa kunnissa ja 3 % taajaan asutuissa kunnissa.

Lääneittäin tehdyssä vertailussa (ks. kuviot liitteessä 7) esille nousevat erityisesti Lapin läänin kuntien haasteet musiikinopetuksen järjestämisessä. Alakoulujen musiikinopetuksen

järjestämisen erittäin tai melko vaivattomaksi koki 81 % Etelä-Suomen läänin (n=43), 78 % Länsi-Suomen läänin (n=69), 92 % Itä-Suomen läänin (n=25), 76 % Oulun läänin (n=21), ja 64 % Lapin läänin (n=14) kuntien vastaajista. Melko haasteelliseksi alakoulujen musiikinopetuksen järjestämisen koki 9 % Etelä-Suomen, 9 % Länsi-Suomen, 4 % Itä-Suomen, 10 % Oulun, ja 29 % Lapin läänin kuntien vastaajista. Lapin läänin kunnissa siis melkein joka kolmannessa kunnassa vastanneista koetaan haasteita opetuksen järjestämisessä.

Yläkoulujen kohdalla erittäin tai melko vaivattomaksi musiikinopetuksen järjestäminen koettiin 81 % Etelä-Suomen (n=42), 72 % Länsi-Suomen (n=68), 80 % Itä-Suomen (n=25), 64 % Oulun (n=22) ja 71 % Lapin (n=14) läänin vastanneista kunnista. Alemmat osuudet Oulun ja Lapin läänien kuntien kohdalla heijastuvat myös haasteiden kokemiseen. Melko tai erittäin haasteellisena yläkoulujen musiikinopetuksen järjestäminen koettiin 14 % Etelä-Suomen, 16 % Länsi-Suomen, 12 % Itä-Suomen, 23 % Oulun ja 29 % Lapin läänin kunnissa.

Lukion musiikinopetuksen järjestäminen ei näyttäisi sujuvan ihan yhtä vaivattomasti kuin peruskouluissa. Erittäin tai melko vaivattomaksi se koettiin 78 % Etelä-Suomen (n=37), 71 % Länsi-Suomen (n=52), 73 % Itä-Suomen (n=22), 62 % Oulun (n=22), ja 67 % Lapin (n=12) läänien kunnissa. Melko tai erittäin haasteellisena lukiodien musiikinopetuksen järjestämisen koki 14 % Etelä-Suomen, 10 % Länsi-Suomen, 18 % Itä-Suomen, 14 % Oulun ja 33 % Lapin läänin kuntien vastaajista.

4 MUSIIKIN OPETUSSUUNNITELMAT YLEISSIVISTÄVÄSSÄ KOULUSSA

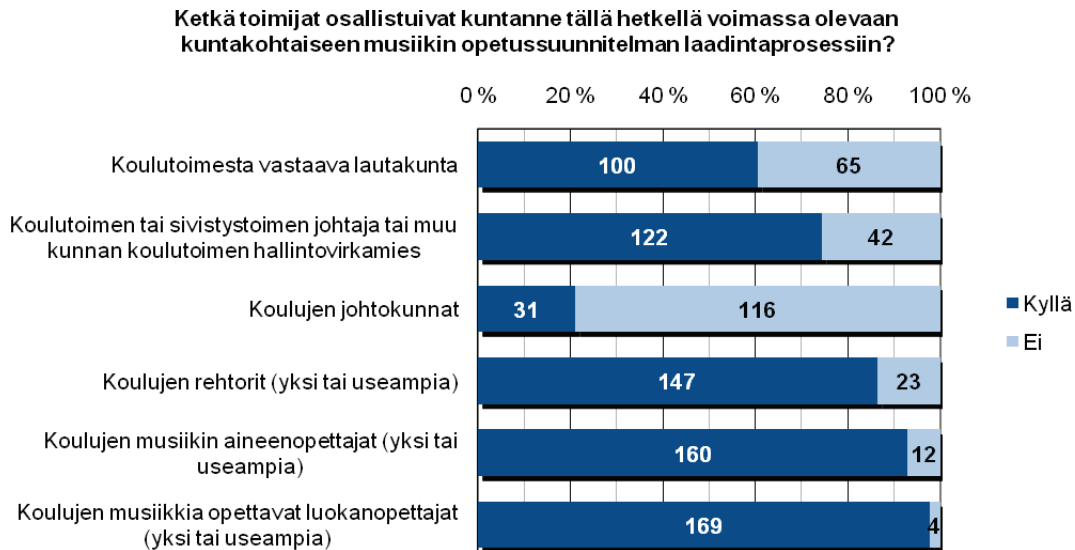
4.1 Opetuksen tavoitteet

Suomalainen musiikinopetus on aina ollut tekemällä – ensin laulamalla, nykyisin myös soittamalla – oppimista. Yleissivistävän koulun musiikinopetus on opetussuunnitelmatasolla kehittynyt vuosikymmenten aikana suuresti. Kansakouluajan laulutaitoa ja -varastoa kartuttavasta ja opettajan opetustoimia määrittävästä tavoitehierarkiasta on päädytty nykyiseen konstruktivistista oppimiskäsitystä noudattavaan, omakohtaista musiikkisuhdetta rakentavaa ja yhteistoiminnallista oppimista korostavaan kulttuuriseen oppiaineeseen.

Samalla kun musiikinopetuksen tavoitteet ovat laajentuneet kattamaan populaarimusiikin, vieraat musiikkikulttuurit ja median, perusopetuksen pakolliset tuntimäärät ovat pudonneet merkittävästi. (Kauppinen 2009.) Tässä kyselyssä päädyttiin olemaan puuttumatta musiikin opetussuunnitelmien sisällölliseen puoleen. Katsottiin, että kuntien sivistystoimen johtajat eivät työnkuvansa ja osaamisensa puolesta ole oikeita henkilöitä musiikinopetuksen sisällöllisten kysymysten arvioijina. Kuitenkin opetussuunnitelmien laadintaprosessi ja sen sujuvuus on kunnissa sivistystoimenjohtajan työalueen tärkeä osa, joka haluttiin selvittää tässä yhteydessä.

4.2 Kuntakohtaisten musiikin opetussuunnitelmien laadintaprosessi

Kyselyssä tiedusteltiin, ketkä kunnan kouluhallinnosta ja koulujen opettajakunnasta osallistuivat nyt voimassa olevan kuntakohtaisen opetussuunnitelman laadintaan. Vastausten jakaumat on esitetty kuviossa 13.

Kuvio 13. Kuntakohtaisten musiikin opetussuunnitelmien laadintaprosessiin osallistuneet toimijat.

Miltei kaikissa kunnissa musiikkia opettavat luokanopettajat olivat osallistuneet oman kuntansa musiikin opetussuunnitelmien laadintaan (97,7 % vastanneista kunnista). Vastausten perusteella ei pystytä erittelemään, kuinka suuri osuus luokanopettajista oli musiikkiin erikoistuneita. Melkein yhtä usein mukana musiikin opetussuunnitelman laadintaprosessissa on ollut musiikin aineenopettaja (93 % vastanneista kunnista). Koulun johtokunta on ollut mukana vain viidenneksessä ja koulutoimesta vastaava lautakunta kolmessa viidestä vastanneista kunnista. Koulutoimesta vastaava hallintovirkamies on ollut mukana prosessissa kolmessa neljästä vastanneista kunnista.

Kyselyssä tiedusteltiin myös musiikin opetussuunnitelman laadintaprosessin sujuvuutta. Prosessi on vastausten perusteella sujunut hyvin tai erittäin hyvin kolmessa neljästä kunnassa. Huonosti prosessi oli sujunut vain kuudessa kunnassa (3,4 % vastanneista).

4.3 Opetustuntien määrällinen kehitys

Peruskoulun olemassaolon aikana yhteisenä opetetun musiikin tuntimäärä on ollut laskeva vuo-

den 1993 tuntijakoon saakka. Vuosien 1993 ja 2001 tuntijaoissa musiikin minimituntimääräksi määriteltiin 7 vuosiviikkotuntia: vuosiluokilla 1–4 4 vuosiviikkotuntia ja luokilla 5–9 kolme vuosiviikkotuntia, eli yhteensä koko peruskoulun aikana 7 vuosiviikkotuntia. (Opetushallitus 2009.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että peruskoulussa musiikkia opetetaan luokilla 1–7 kerran viikossa. Luokilla 8–9 musiikki on valinnainen oppiaine. Tämän lisäksi paikallisissa opetussuunnitelmissa voidaan musiikinopetusta lisätä nk. taito- ja taideaineiden välystunneista, joita on luokkatasoilla 1–4 yhteensä kuusi tasoilla 5–9 toiset kuusi.

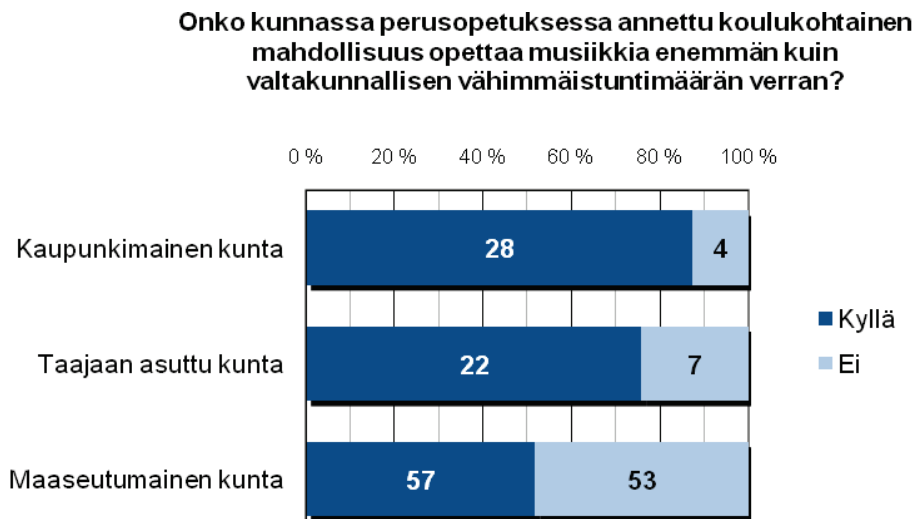
Opetushallitus selvitti 2009 taide- ja taitoaineiden opetustuntimääriä suomalaisissa peruskouluissa.¹⁰ Selvityksen mukaan Suomessa opetettiin musiikkia peruskouluissa keskimäärin 9,8 vuosiviikkotuntia, mikä tarkoittaa 2,8 välystunnin sijoittamista musiikinopetukseen. Suurin osa näistä musiikin välystunneista oli sijoitettu vuosiluokille 1–6. Nämä opetustunnit annetaan oppilaalle kuntakohtaisen tai paikallisen opetussuunnitelman perusteella pakollisina opintoina. (Opetushallitus 2009.) Vuosiluokilla 1–6 annettiin musiikinopetusta valinnaisena vajaassa 10 %:ssa kouluista. Eniten valinnaisia musiikkitunteja annettiin vuosiluokilla 89. Tyypillisesti valittavissa oli 2 tuntia, mutta 6 %:ssa kouluista annettiin kahdeksannella luokalla jopa 4 vuosiviikkoa tai enemmän musiikin valinnaisia tunteja. Kuitenkin 81 % kouluista ei tarjottu 7. luokalla lainkaan valinnaisia musiikin tunteja. (Opetushallitus 2009.)

Tämän selvityksen kaikista kunnista 62 % (n=108) antaa koulukohtaisen mahdollisuuden opettaa musiikkia vähimmäistuntimäärää enemmän. 38 % vastanneista kunnista ei anna kouluille tätä mahdollisuutta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että musiikinopetuksen vähimmäistuntimääriin saa kunnan päätöksellä tyytyä kyselyn piirissä olevista peruskoululaisista vähintään 18 % (n= 45 442) ja lukiolaisista vähintään 15 % (n=6 921). Erot erityyppisten kuntien välillä ovat erittäin suuret. Merkittävästi vähiten musiikinopetusta saavat maaseutumaaisissa kunnissa asuvat lapset ja nuoret. Kun kaupungeista 13 % ja taajaan asutuista kunnista 24 % ei mahdollista vähimmäistuntimäärän ylittäviä musiikkitunteja opetussuunnitelmissa, on maaseutukunnissa vastaava luku 48 % (ks. kuvio 14). Kun asiaa tarkastellaan jälleen yksilöiden kannalta, erot korostuvat. Selvityksen piirissä olleista kaupunkien koululaisista vain 8 %:lle (n=16 333) ei mahdollistettu ylimääräisiä musiikkitunteja. Taajamien koululaisilla vastaava prosenttiluku oli 24 (n=10 911) ja maaseudun koululaisilla 44 (n=25 119). Joka toinen sellaisista koululaisista, joille minimituntimääriä ylittäviä musiikkitunteja ei mahdollistettu, kävi kouluaan maaseutukunnassa. Läänittäiset tai kielisyyteen perustuvat erot eivät olleet kovin suuria.

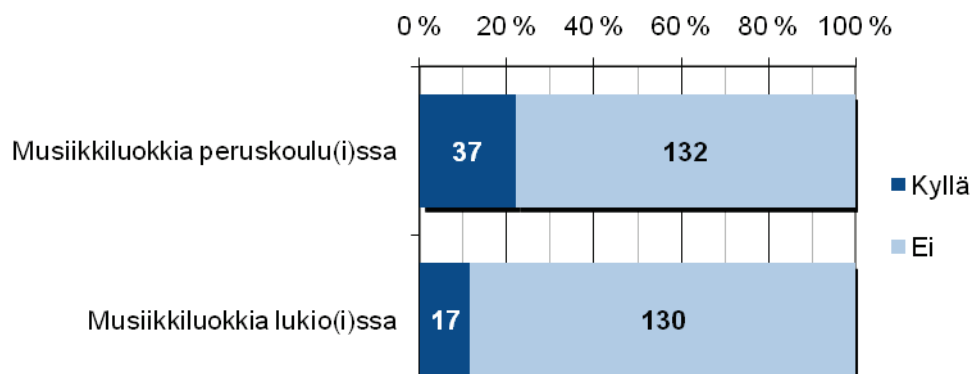
Kovinkaan moni kunnista ei kertonut avoimessa vastauskentässä perusteita sille, miksi musiikkia ei tarjottu oppilaille enempää. Yksi vastaaja kertoi, että pätevää musiikinopettajaa ei ole saatavuosiin, toinen vetosi taloudellisiin säästösyihin, kolmas mainitsi paikkakunnalla sijaitsevan musiikkiopiston. Yksi kertoi, että mahdollisuudesta huolimatta lisätuntia ei ole käytetty musiik-

¹⁰ Otoksessa oli mukana 168 koulutuksen järjestäjäkuntaa mukaan luettuina kuusi suurinta kuntaa ja 1 332 koulua. Aineisto käsitti 595 koulun tiedot. 15 kouluista oli ruotsinkielisiä.

kiin. Yhdessä kunnassa aloittaa syksyllä 2010 uusi musiikkilukio, jossa musiikin ja teatterin kurssitarjonta on runsasta.

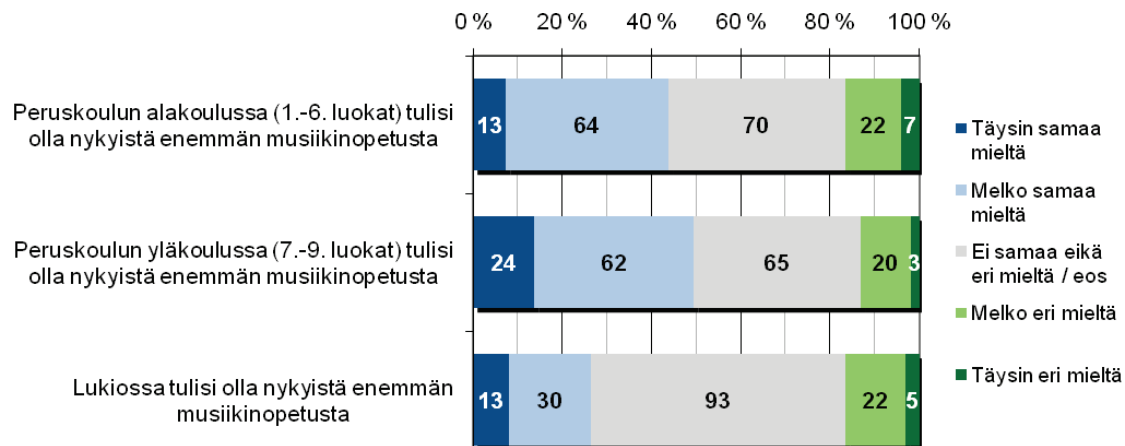
Kuvio 14. Koulukohtainen mahdollisuus lisätä musiikkituntien määrää opetussuunnitelmassa eri kuntatyypeissä.

Kuvio 15. Painotettua musiikinopetusta peruskoulussa ja lukiossa tarjoavien kuntien määrät. Koko aineisto.

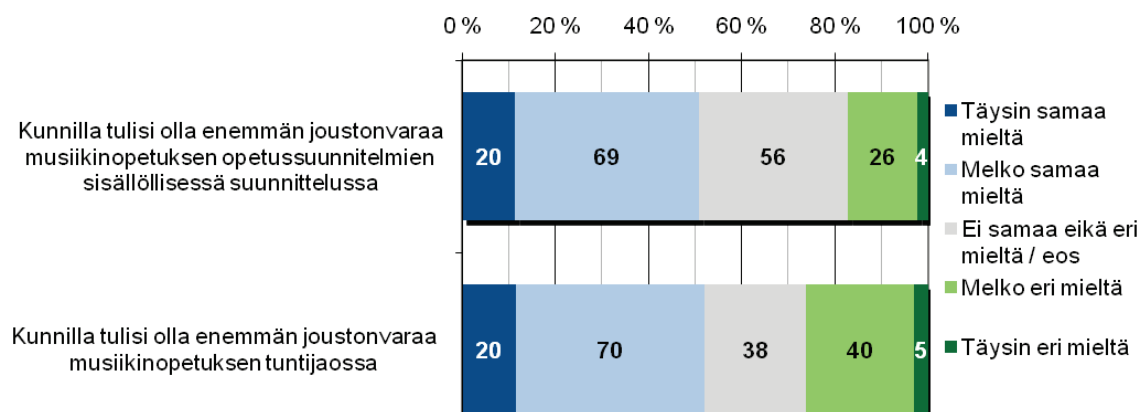
Kyselyyn vastanneista kunnista peruskoulun musiikkiluokkia oli 21 % kunnassa (n=37) ja lukio-oiden painotettua musiikinopetusta 11 % kunnassa (n=17) (ks. kuvio 15). Opetushallituksen selvityksessä vastaava prosentti oli peruskoulun osalta 12,9 %. Ero tämän selvityksen tulokseen johtunee erilaisista laskentatavoista: opetushallituksen luku perustuu koulukohtaisiin ja tämän selvityksen luku taas kuntakohtaisiin vastauksiin, jolloin jälkimmäiset tuottavat suuremmat prosenttiluvut.

Sivistystoimenjohtajille esitettiin väittämiä, joilla selvitettiin suhtautumista musiikin opetustuntimääriin (ks. kuvio 16). Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että koko peruskoulussa musiikin tuntimääriä tulisi lisätä. Erityisesti lisää tunteja haluttiin yläkouluun (50 %) vastustajien jäädessä alle viidennekseen. Lukiossakin useampi vastaaja oli tuntimäärän lisäyksen puolella (27 %) kuin sitä vastaan (16 %).

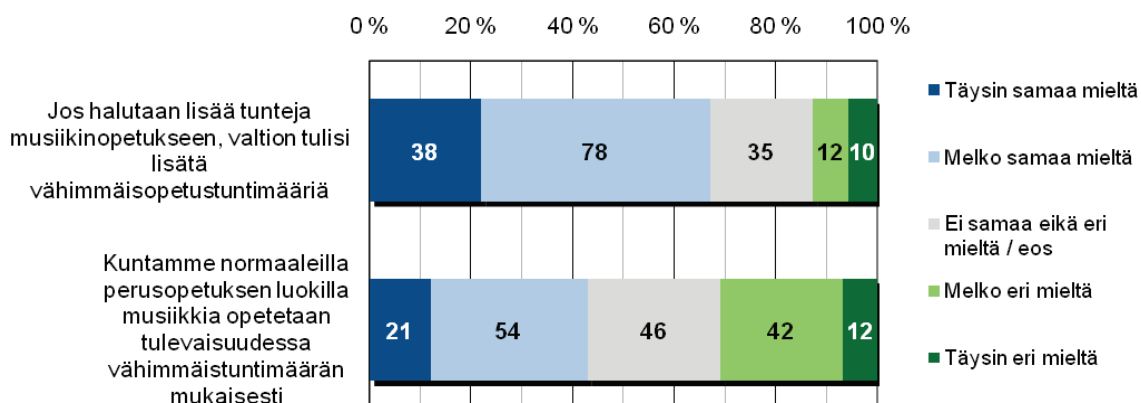
Kuvio 16. Kuntien näkemyksiä yleissivistävän koulun musiikinopetuksen tuntimääristä eri luokkatasoilla.

Yli puolet vastaajista katsoi, että kunnilla pitäisi olla enemmän päätösvaltaa musiikinopetuksen sisällöllisessä suunnittelussa (51 %) ja tuntimäärien suhteen (52 %) (ks. kuvio 17). Noin viidennes vastaajista (26 %) oli sitä mieltä, että kunnilla ei tarvitse olla enempää päätäntävaltaa tuntimääriä. Lähes viidennes (17 %) suhtautui kielteisesti kuntien päätäntävalttaan musiikinopetuksen sisällöllisessä suunnittelussa.

Kuvio 17. Kuntien näkemyksiä niiden mahdollisuuksista vaikuttaa musiikin opetussuunnitelmien sisällölliseen tai määrälliseen puoleen. Koko aineisto.

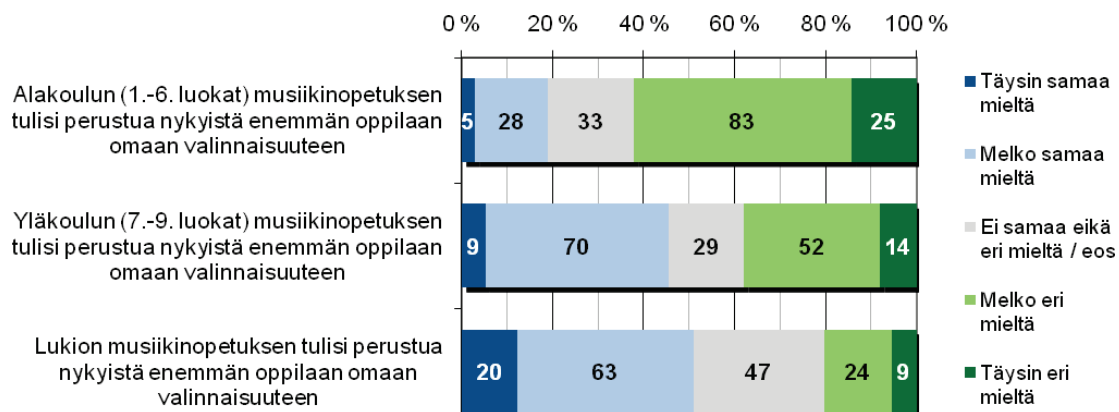
Valtaosa (67 %) vastaajista oli sitä mieltä, että mikäli musiikinopetuksen tuntimääriä halutaan ”varmuudella” lisää, tulisi pakollisia vähimmäistuntimääriä lisätä vain 13 % ollessa eri mieltä (ks. kuvio 18). Hajonta oli huomattavasti suurempi, kun vastaajia pyydettiin arvioimaan oman kunnan halukkuutta opettaa musiikkia vähimmäistuntimääriä enemmän: 43 % vastaajista katsoi, että tulevaisuudessa kunta tyytyy musiikinopetuksen minimituntimääriin 31 % ollessa eri mieltä.

Kuvio 18. Kuntien arvioita musiikinopetuksen kuntakohtaisista opetustuntimääristä tulevaisuudessa. Koko aineisto.

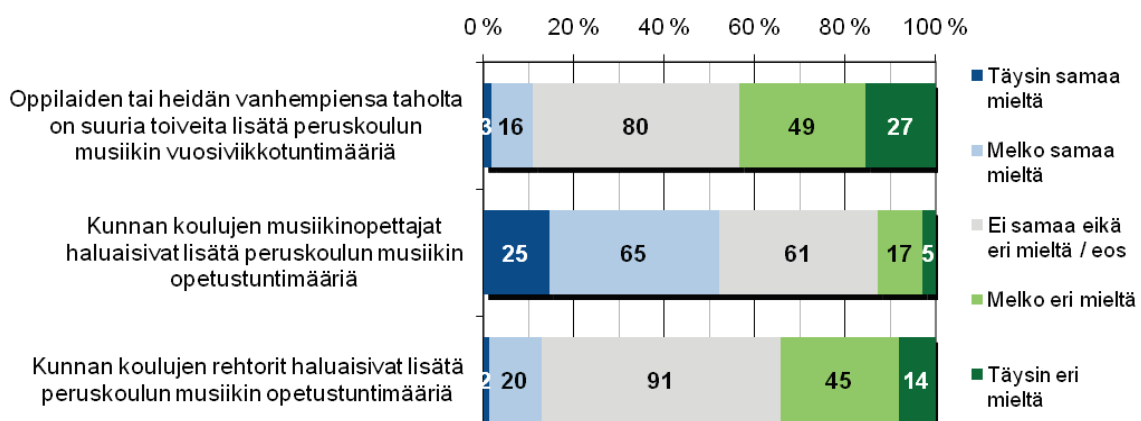
Opetusministerin asettama uutta tuntijakoa yleissivistävälle koulutukselle valmisteleva työryhmä sai erityisesti tavoitteekseen taito- ja taideaineiden aseman kasvattamisen (Opetusministeriö 2009). Hallitusohjelman mukaan tämä tapahtuu valinnaisuutta lisäämällä (Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelma, 29). Työryhmän on huomioitava ehdotusten laatimisessa hallitusohjelman lisäksi mm. käytettävissä oleva tutkimus- ja arviointitieto sekä kansallinen ja kansainvälinen toimintaympäristö ja sen kehityssuunnat. Työryhmän tulee lisäksi kuulla laajasti eri sidosryhmiä ja hyödyntää alan tutkimusta. Erityisesti tulee huomioida lasten ja nuorten mahdollisuudet saada vaikuttaa työryhmän ehdotuksiin. Työ tulee toteuttaa mahdollisimman osallistavasti. (Opetusministeriö 2009.)

Sivistystoimenjohtajista vain vajaa viidennes (19 %) on sitä mieltä, että valinnaisuutta tulisi lisätä alakoulussa 62 %:n vastustaessa valinnaisuuden lisäämistä (ks. kuvio 19). Sen sijaan yläkoulun luokilla 7.–9. lisää valinnaisuutta toivoo jo 45 %. Hajonta yläkoulun vastauksissa on suuri, sillä valinnaisuuden lisäämistä vastustaa 38 % vastaajista. Lukiossa 51 % vastaajista lisäisi musiikinopetuksen valinnaisuutta viidenneksen vastustaessa sitä.

Kuvio 19. Kuntien näkemyksiä musiikin valinnaisuuteen eri luokkatasoilla. Koko aineisto.

Suurin paine musiikkituntien lisäämiseksi näyttäisi tulevan koulujen musiikinopettajien taholta: 52 % vastanneista sivistystoimenjohtajista oli tätä mieltä (ks. kuvio 20). Sen sijaan koulujen rehtorit, oppilaat tai heidän vanhempansa eivät ole vastaajien mukaan innokkaita musiikkituntien lisäämiseen: vain kymmenisen prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että oppilaat tai heidän vanhempansa haluaisivat lisää musiikinopetusta kouluihin.

Kuvio 20. Kuntien käsitykset musiikinopetuksen lisäämistä kannattavista tahoista. Koko aineisto.

Sivistystoimenjohtajat näyttäisivät olleen huomattavan varovaisia vastauksissaan, joissa he arvioivat musiikinopettajien halukkuutta lisätä musiikinopetuksen tuntimääriä. Vastaajien mielestä vain 52 % musiikinopettajista halusi lisätä oman oppiaineensa tuntimääriä. Opettaja-lehden

tilaaman kyselytutkimuksen¹¹ mukaan yli 80 % opettajista – oppiaineesta riippumatta – oli sitä mieltä, että taito- ja taideaineiden opetusta koulussa tulisi lisätä, ja yli 84 % opettajista vastustaa näiden aineiden siirtämistä pelkästään oppituntien jälkeiseen kerhotoimintaan. 85 % opettajista korostaa musiikin ja kuvataiteen keskeistä kasvatuksellista merkitystä. (Laaksola 2008.)

5 YHTEENVETOA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Suomalaisen yleissivistävän koulun musiikinopetus on tavoitteiltaan ja sisällöiltään sekä moniarvoista että monimuotoista. Työtavat ovat modernit ja edistykselliset: hyvin perustein voidaan sanoa, että musiikinopetus, kuten myös muiden taide- ja taitoaineiden opetus, on ollut edelläkävijä yhteistoiminnallisen oppimisen toteuttajana (ks. Kauppinen 2009).

Musiikinopetus kohtaa kuitenkin nykykoulussa suuria haasteita. Opetussuunnitelman tavoitteet ovat erittäin vaativat suhteessa käytettävissä oleviin tuntimääriin, myös musiikissa.¹² Peruskoulun taide- ja taitoaineista musiikin vähimmäistuntimäärät ovat kaikkein pienimmät. Erityisen huono on tilanne yläkoulun viimeisillä luokkatasoilla 8 ja 9: Kaikille peruskoululaisille yhteistä musiikinopetusta antoi 8. vuosiluokalla vain noin 13 prosenttia ja 9. vuosiluokalla noin 3 prosenttia yläkouluista (Opetushallitus 2009).

Tilanteen huolestuttavuutta lisää oppilaiden eriarvoisuus asuinkunnan tyypin perusteella: Kun kaupungeista 13 prosenttia ja taajaan asutuista kunnista 24 prosenttia ei mahdollista vähimmäistuntimäärän ylittäviä musiikkitunteja koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa, on maaseutukunnissa vastaava luku 44 prosenttia (kuvio 14, s. 25). Yksilöiden tasolla tarkasteltuna ero on vieläkin selkeämpi: Selvityksen piirissä olleista kaupunkien koululaisista vain 8 %:lle (n=16 333) ei mahdollistettu ylimääräisiä musiikkitunteja. Taajamien koululaisilla vastaava prosenttiluku oli 24 (n=10 911) ja maaseudun koululaisilla 44 (n=25 119). Siten joka toinen sellaisista selvityksen piirissä olleista koululaisista, joille minimituntimääriä ylittäviä musiikkitunteja ei mahdollistettu, kävi kouluaan maaseutukunnassa.¹³

¹¹ Opettaja-lehden tilaamaan ja Procode Oy:n touko-kesäkuussa 2008 toteuttamaan kyselytutkimukseen vastasi 1 503 opettajaa, joista 85 % oli naisia.

¹² Peruskoulujen opetussuunnitelmien väitetyistä ylimitoituksesta ks. esim. Iivonen 2009.

¹³ On hyvä huomata, että luvut kertovat ainoastaan sen, antaako kunta yksittäisille kouluille *periaatteellisen mahdollisuuden* käyttää taito- ja taideaineiden nk. välystunnit (vapaasti taide- ja taitoaineiden opetukseen ohjattu tuntimäärä, joka vuosiluokilla 1–4 on 6 tuntia ja vuosiluokilla 5–9 on 6 tuntia) musiikkiin. Se, käytetäänkö mahdollisuutta musiikin välystunteihin vai ei, on vielä oma kysymyksensä, eikä selviä tässä yhteydessä. Tosin aiemmin mainittu Opetushallituksen hieman aiemmin referoitu selvitys (2009) kertoo karua kieltä musiikin näkökulmasta (ks. s. 24).

5.1 Ei lisää valinnaisuutta alakouluun – yläkouluissa liian vähän musiikkia

Opetusministeri Henna Virkkusen asettama uutta tuntijakoa yleissivistävälle koulutukselle valmisteleva työryhmä sai tehtäväkseen tuntijaossa erityiseksi tavoitteekseen taito- ja taideaineiden aseman kasvattamisen (Opetusministeriö 2009). Hallitusohjelman mukaan tämä tapahtuu valinnaisuutta lisäämällä (Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelma, 29). Hallitusohjelman keinot taito- ja taideaineiden lisäämiseksi asettuvat uuteen valoon tämän selvityksen aineiston perusteella: alakoulujen osalta kaksi kolmesta vastanneesta kunnasta *vastusti* valinnaisuuden lisäämistä musiikissa vain kahden viidestä kannattaessa sitä. Yläkoulujen osalta valinnaisuutta *kannatti* 45 prosenttia vastaajista, kun samanaikaisesti 38 prosenttia vastusti sitä. Lukioiden osalta valinnaisuutta kannatti puolet vastaajista; valinnaisuuden lisäämisen vastustajia oli noin viidennes. (Kuvio 19, s. 28.)

Tässä selvityksessä ei kysytty valinnaisuuteen suhtautumisen perusteita. Yksi syy kuntien vastustukseen valinnaisuuden lisäämisessä voi liittyä musiikin aineenopettajien rekrytointiongelmiin. Vielä todennäköisemmin vastustaminen voi johtua siitä, että vastaajat katsovat musiikkitunnit tarpeellisiksi kaikille. Tähän tulkintaan viittaa vastaajien toive yläkoulujen musiikkituntimäärien kasvattamiseksi yhdessä sen tuloksen kanssa, jonka mukaan kunnat katsovat tämän tapahtuvan ainoastaan valtion ohjaavalla toiminnalla: kunnat itsenäisinä päättäjinä eivät tule vastausten perusteella kasvattamaan musiikin tuntimääriä yli vähimmäismäärää (67 % vastaajista). Jopa 75 kuntaa (43 % vastanneista) oli sitä mieltä, että oma kunta tyytyy tulevaisuudessa(kin) musiikinopetuksen minimituntimääriin. (Kuvio 18, s. 27.)

Nykyisissä musiikin tuntimäärissä ollaan kunnissa tyytymättömiä *yläkoulujen* tilanteeseen: puolet vastaajista oli sitä mieltä, että yläkoulussa tulisi opettaa nykyistä enemmän musiikkia. Musiikkituntien lisäämistä yläkouluun vastusti vain 13 prosenttia vastaajista. 43 prosenttia vastaajista haluaisi lisää tunteja myös alakouluun, ja 36 prosenttia lukioon. Vastustajien määrät olivat alakoulussa 17 prosenttia ja lukiossa 16 prosenttia. (Kuvio 16, s. 26.)

Kuntien suhtautuminen valtaansa musiikin opetussuunnitelmien tekemisessä jakaa sivistystoimenjohtajien mielipiteitä, erityisesti tuntimäärien suhteen: kun lisää päätäntävaltaa musiikin tuntimääriin halusi yli puolet vastaajista, oli vastustajien määrä neljännes vastaajista. Lisää päätäntävaltaan musiikinopetuksen tavoitteiden asettamisessa halusi puolet vastaajista vastustajia ollessa vajaa viidennes vastauksista. (Kuvio 17, s. 26.)

5.2 Musiikin aineenopettaja: harvinainen resurssi kunnassa

Yleissivistävän koulun taito- taideaineiden ja vähäiset opetustuntimäärät kertautuvat luokanopettajakoulutuksessa: luokanopettajan aineenhallinta perustuu käytännössä lähes yksinomaan koulusivistykseen, sillä oppiainekohtaisten sisältöjen ja taitojen opiskeluun ei luokanopettajien

koulutuksessa voida käyttää aikaa kovin paljoa. Lukuaineissa kovin suurta ongelmaa ei olekaan, johtuen peruskoulun suurista tuntimääristä. Peruskoulun musiikinopetuksen vähäisyydestä sen sijaan seuraa, että luokanopettajan musiikin opiskelutuntimäärät jäävät 16–19 prosenttiin äidinkielen tai matematiikan tuntimääristä. Kun äidinkieltä pääsee opettamaan opiskeltuaan ainetta kaikkiaan 1 912 tuntia, ja matematiikkaa vastaavasti 1 660 tunnin perusteella, joutuu moni luokanopettaja opettamaan musiikkia 450 opiskelutunnin perusteella (ks. kuvio 1, s.11). Musiikkiin erikoistuminen luokanopettajakoulutuksessa nostaa kokonaistuntimäärän n. 1 200 tuntiin, mikä on yhä vähemmän kuin matematiikkaan tai äidinkieleen *erikoistumattoman* luokanopettajan kyseisten aineiden opiskelumäärät. (Kuvio 2, s. 12.) Kouluelämässä tämä tarkoittaa karrikoidusti ilmaisten usein sitä, että musiikkitunneilla sokea taluttaa sokeaa.¹⁴

Millaiset opettajat kunnissa opettavat musiikkia? Kelpoisuusvaatimusten mukaisesti peruskoulun luokilla 1–6 musiikkia, kuten kaikkia muitakin oppiaineita, voi opettaa luokanopettaja, edellä kuvatuin musiikkiopinnoin. Yläkoulussa ja lukiossa vaaditaan musiikin aineenopettajan kelpoisuus. Aineenopettaja voi opettaa omaa ainettaan myös alakoulun luokille 1–6. Tämän selviytyksen perusteella *luokanopettaja* opettaa kunnan musiikkitunneista vähintään noin puolet yli 60 prosentissa alakouluista, ja musiikkiin *erikoistunut luokanopettaja* noin 70 prosentissa alakouluista. *Musiikin aineenopettaja* pääsee alakoulun musiikkiluokkaan yhtä usein vain 13 prosentissa alakouluista. (Kuvio 10, s. 19.) Valtaosa peruskoululaisista tapaa siten musiikin aineenopettajaa – mikäli kunnassa sellainen on – ainoastaan 7. luokan yhdellä vuosiviikkotunnilla, mikä tarkoittaa kaikkiaan 38:aa musiikkituntia.

Musiikin aineenopettaja on siten monessa kunnassa erittäin harvinainen resurssi. Musiikinopettaja toimii useimmiten yksin paitsi koulun tasolla myös koko kunnassa: tämän selvityksen varsin edustavassa kuntajoukossa on keskimäärin 1,39 musiikin aineenopettajan työvuotta. Tämä johtuu musiikin vähäisistä tuntimääristä, sekä yhä useammin myös vähenevästä lapsiluvusta.¹⁵ Koulutettu musiikkikasvattaja ei tämän selvityksen perusteella löydä tietänsä kovin usein erityisesti maaseutukuntien kouluihin, vaikka siellä musiikinopettajan virka olisikin. Musiikki onkin yksi eniten epäpäteviä opettajia työllistävä oppiaine (ks. Kumpulainen 2009, 42, 48). Lisäksi tuntiopettajien osuus on melko suuri: kolmanneksessa kunnista (128 vastausta) suurimman osan yläkoulujen ja lukiodien opetuksesta antavat tuntiopettajat (kuvio 11, s. 19). Lisäksi yli viidennes kunnista harkitsee erityisjärjestelyjä virantäyttöön, kun musiikin aineenopettajan virka tulee kunnassa auki (kuvio 8, s. 16).

¹⁴ Ääritapauksessa valtaosa luokanopettajan kaikista peruskoulutasoisista oppitunneista on musiikkiin erikoistumattoman luokanopettajan antamaa, jonka omasta kouluaikaisesta opetuksesta suurimman osaan on antanut musiikkiin erikoistumaton luokanopettaja. Peruskoululaisten onneksi luokanopettajakoulutukseen näyttäisi kuitenkin hakeutuvan paljon musiikkia harrastavia opiskelijoita (ks. Juvonen 2008, 7). Suuren osan näiden musiikkia harrastavien luokanopettajaopiskelijoiden taitojen voidaan katsoa olevan peräisin suomalaisesta musiikkiopistojärjestelmästä. Mikäli luokanopettajilla siis on musiikillisia taitoja, lankeaa kiitos tästä enemmän musiikkiopistojärjestelmälle kuin luokanopettajakoulutukselle tai peruskoululle. (Ks. tämän julkaisun luku 2).

¹⁵ *Opettajankoulutus 2020* -raportissa todetaan koulujen musiikkituntien vähyden yhteys opettajatarpeeseen: vähäisten tuntimäärien johdosta musiikinopettajan virkaa ei usein perusteta. (*Opettajankoulutus 2020*, 50.)

5.3 Musiikin aineenopettajia liikaa – kunnissa silti rekrytointiongelmia

Edellä kuvattu tilanne on heikentänyt musiikinopettajan ammatin vetovoimaisuutta, vaikkakin merkittävä osa koulutetuista musiikkikasvattajista hakeutuu edelleen kouluihin (ks. Eerola 2007, Heimonen et al. 2009). Rekrytointiongelmista raportoitiin 42 prosentissa (aineenopettajat) ja 27 prosentissa (musiikkiin erikoistuneet luokanopettajat) kunnista (kuvio 13, s. 23). Erityisen ongelmallista on pätevän musiikin aineenopettajan saaminen maaseutumaiseen kuntaan, joista 56 prosentissa raportoitiin ongelmista (kuvio 5, s. 14). Lapissa pätevän musiikin aineenopettajan saaminen kuntaan näyttäisi olevan erittäin vaikeaa, eikä musiikkiin erikoistuneiden luokanopettajienkaan tarjonta ole riittävää (kuviot 6–7, s. 15).

Kunnissa ei kuitenkaan kanneta kovin paljon huolta koulujen musiikinopetuksen resursseista: rekrytointihaasteista huolimatta musiikinopetuksen järjestäminen alakouluissa koettiin erittäin tai melko vaivattomaksi 80 prosentissa kunnista. Yläkoulussa ja lukiossa haasteita pidettiin melko tai erittäin suurina 17 prosentissa kunnista. (Kuvio 12, s. 21.) Ehkä tästä ”huolettomuudesta” johtuen kovin harva kunta on päättänyt panostamaan musiikkikasvatukseen ja houkuttelemaan palvelukseensa pätevää musiikinopettajaa tarjoamalla hyvät edellytykset opetuksen hyvään toteuttamiseen: tuntiopettajuuden tai raskaaksi havaitun kansalaisopiston yhteisviran sijasta kunta voisi tarjota musiikin aineenopettajalle tunteja myös alakoulun puolelta, ja tästä mahdollisesti seuraten vieläpä kollegan samassa kunnassa. Sen sijaan, että alakoulussa musiikkia opettaisi tehtävään itsensä riittämättömäksi kokeva luokanopettaja (ks. esim. Vesioja 2006, Tereska 2003),¹⁶ saisi musiikin aineenopettaja lapset monipuoliseen ja toiminnalliseen musiikilliseen kielikylpyyn jo alakouluikässä. Musiikinopetuksen tasoon vaikuttaa myös epäpätevien tuntiopettajien runsaus.

Kouluun työllistymisessä musiikin aineenopettajia auttaa lisäpätevyys toisessa opetettavassa aineessa. 85 prosenttia vastaajista piti etua erittäin tai melko merkittävänä. Luokanopettajan lisäkelpoisuus oli vastaajien mielestä etu lähes yhtä usein. Kaikkein haluttavimpia kunnan näkökulmasta ovat kuitenkin luokanopettajat, joilla on lisäpätevyysnä musiikin aineenopettajan kelpoisuus (92 % vastaajista). (Kuvio 9, s. 18.) Erityisen tärkeinä kaikkia lisäpätevyyskäsitteitä pitivät kaupunkimaisten kuntien vastaajat (liite 2, s. 38).

Musiikin aineenopettajia näyttäisi valmistuvan enemmän kuin on tilastollisesti tarkasteltuna tarvetta. On esitetty musiikin aineenopettajien koulutuksen sisäänottomäärien laskemista. (Opettajankoulutus 2020.) Toisaalta tämän selvityksen perusteella valtaosalla kunnista on vaikeuksia musiikin aineenopettajan palkkaamisessa, erityisesti kaupunkien ja

¹⁶ Tereskan (2003) tutkimuksessa 1980-luvulla opiskelleet luokanopettajista jopa kolmasosa haluaa välttää musiikin opettamista riittämättömien musiikillisten valmiuksiensa vuoksi. Sitten on musiikinopetuksen määrä opettajankoulutuksessa vähentynyt entisestään.

musiikkikeskusten ulkopuolella. Koulutusmäärien vähentäminen todennäköisesti pahentaisi epäpätevien musiikinopettajien ongelmaa. Suurin syy rekrytointiongelmien voi kuitenkin olla musiikinopetuksen olosuhteiden heikkous.¹⁷ Pienellä lisäpanoksella – luokan- ja aineenopettajan palkan erotuksella – kunnat lisäisivät ratkaisevalla tavalla musiikkikasvattajan työn mielekkyyttä ja työpaikan houkuttelevuutta: musiikinopettajan virkaan on helpompi houkutella päteviä hakijoita, mikäli musiikinopettajalle on tarjolla sekä työpari että mielekäs kasvatuksellinen jatkumo alakoulusta yläkouluun. Parhaimmillaan näin syntyy itseään ruokkiva kehä, joka lisäsi musiikin valitsemista myös yläkoulun ylemmillä luokilla ja lukiossa.

Musiikkikasvattajien monipuolista osaamista arvostetaan myös muualla kuin kouluissa. Työllistyminen on lähes sataprosenttista; myös muualle kuin kouluihin, ja huolimatta kouluvirkojen vähyydestä (ks. Eerola 2007; Heimonen et al. 2009). Kansalais- ja työväenopistoissa sekä musiikkiopistoissa musiikkikasvattajan laaja-alainen muusikon ja pedagoginen osaaminen on kysyttyä. Suuria mahdollisuuksia avaa myös erilaisten hyvinvointipalvelujen kasvava kiinnostus taiteen terveyttä ylläpitävään voimaan: sosiaali- ja terveysala tulevat tulevaisuudessa hyötymään monipuolisen musiikillisen koulutuksen saaneista kasvatusalan ammattilaisista (ks. esim. Liikanen 2010, Halonen 2009).

LÄHTEET

Ahonen, Kari, 2009. Musiikin asema luokanopettajakoulutuksessa. Teoksessa *Musiikki kuuluu kaikille. Koulujen Musiikinopettajat ry. 100 vuotta*, 215–223. Jyväskylä: KMO ry.

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 1998/986. URL
<<http://www.finlex.fi>>.

Eerola, P-S. 2007. Mitä musiikinopetukselle kuuluu? Selvitys musiikkikasvattajien työtilanteesta ja musiikin asemasta kouluissa. *Musiikki* 37 (3). Helsinki: Suomen Musiikkitieteellinen Seura, 33–63.

Ei armoa taito- ja taideaineille. *Opettajalehti* 23, 9.6.2006. URL
<http://www.opettaja.fi/portal/page?_pageid=95,82089&_dad=portal&_schema=PORTAL&key=99310>, haettu 17.2.2010.

Fredrikson, Maija 2009. Musiikkikasvatus Oulun yliopistossa. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) *Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME ry, 451–457.

Halonen, Katri 2009. Musiikki hyvinvoinnin edistäjänä. Kolme tapausesimerkkiä musiikin innovatiivisesta käytöstä. *Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, osaraportti 2*.

¹⁷ Lisäksi voidaan pohtia, onko kyseessä tiedonkulun ongelma.

Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, kulttuuri ja luova ala. URL <http://www2.siba.fi/toive/userfiles/media/Musiikki_hyvinvoinnin_edistajana_KH.pdf>, haettu 30.3.2010.

Heimonen, Marja, Laitinen Marjut & Westerlund Heidi 2009. Sibelius-Akatemiasta valmistuneiden musiikkikasvattajien sijoittuminen työelämään. Teoksessa Musiikki kuuluu kaikille. Koulujen Musiikinopettajat ry. 100 vuotta, 233–238. Jyväskylä: KMO ry.

Hyvönen, Leena 2009. Musiikinopettaja Oulusta. Teoksessa Koulujen Musiikinopettajat ry. 100 vuotta, 199–207. Jyväskylä: KMO ry.

Hämäläinen, K., Kosonen, E. & Louhivuori, J. 2003. Musiikinopetusta Seminaarinmäellä – Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma Jyväskylän yliopistossa. Juvonen, A. & Anttila, M. (toim.) 2003. Kohti kolmannen vuosituhatvuotisen musiikkikasvatusta, osa 2. Näkökulmia musiikkikasvattajien koulutukseen Suomessa ja Virossa. Joensuu University Press, 24–42.

Iivonen, Esa 2009. Mannerheimin Lastensuojeluliiton lausunto Eduskunnan sivistysvaliokunnalle. Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta (VNS 7/2009 vp). URL <http://www.mll.fi/ajankohtaista/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=11201503>, haettu 10.3.2010.

Juvonen, A. & Anttila, M. (toim.) 2003. Kohti kolmannen vuosituhatvuotisen musiikkikasvatusta, osa 2. Näkökulmia musiikkikasvattajien koulutukseen Suomessa ja Virossa. Joensuu University Press.

Juvonen, Antti 2008. Luokanopettajaopiskelijoiden musiikkisuhde. Teoksessa Antti Juvonen & Mikko Anttila Luokanopettajaopiskelijat ja musiikki. Kohti kolmannen vuosituhatvuotisen musiikkikasvatusta, osa 4. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita n:o 4, 2-157.

Kauppinen Eija 2009. Teoksessa Musiikki kuuluu kaikille. Musiikki ja oppiminen koulutusta ohjaavissa asiakirjoissa. Teoksessa Koulujen Musiikinopettajat ry. 100 vuotta, 50–58. Jyväskylä: KMO ry.

Koramo, Marika 2009. Taiteen perusopetus 2008. Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2007–2008. Opetushallitus. URL <http://www.oph.fi/julkaisut/2009/taiteen_perusopetus_2008.pdf>, luettu 8.5.2009.

Kosonen, Erja 2009. Musiikkikasvatusta Jyväskylän yliopistossa. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME ry, 439–449.

Kumpulainen, Timo (toim.) 2009. Opettajat Suomessa 2008. Helsinki: Opetushallitus. URL <http://www.oph.fi/julkaisut/2009/opettajat_suomessa_2008>, luettu 19.3.2010.

Laaksola, Hannu 2008. Taito- ja taideaineita ei vain kerhoihin. Opettaja 102 (36), 30–31.

Liikanen, Hanna-Liisa 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta ja nuorisopolitiikan osasto.

Opettajankoulutus 2020. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:44. Helsinki: Yliopistopaino.

Opetushallitus 2009. TaiTai Taide- ja taitokasvatus. Perusopetuksen taide- ja taitoaineiden toteutumisen seuranta lv 2007–2008. Opetushallitus, 32/041/2008. URL <www.edu.fi/ajankohtaista/yhteenveto_taitai_seuranta_2009.pdf>, haettu 15.3.2010.

Opetusministeriö 2009. Perusopetuksen tuntijako uudistetaan. Tiedote 3.4.2009. URL <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2009/04/tuntijako.html?lang=fi&extra_locale=fi>, haettu 17.2.2010.

Perusopetusasetus 1998/852. URL <www.finlex.fi>, haettu 15.4.2010.

Pohjannoro, Ulla 2010. Soitonopiskelua joustavasti ja yhteisöllisesti. Musiikkioppilaitosten kehitysnäkymiä rehtoreiden arvioimana. Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, osaraportti 5. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 4/2010. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Pohjannoro, Ulla & Pesonen, Mirka 2009. Musiikkialan ammattilaisten ja harrastajien kouluttajat 2008. Selvitys musiikkioppilaitosten toimintaympäristöjen ja opettajien osaamisen tulevaisuusnäkymistä. Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, osaraportti 1. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 2/2009. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Pajamo, Reijo 2007. Musiikkiopistosta musiikkiyliopistoksi. Sibelius-Akatemia 125 vuotta. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. Helsinki: Edita. URL <<http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/fi.jsp>>, haettu 17.2.2010.

Ruismäki, H. & Väkevä, L. 2003. Kymmenen vuotta musiikinopettajakoulutusta Oulun yliopistossa. Juvonen, A. & Anttila, M. (toim.) 2003. Kohti kolmannen vuosituhatvuoden musiikkikasvatusta, osa 2. Näkökulmia musiikkikasvattajienkoulutukseen Suomessa ja Virossa. Joensuu University Press. 43–55.

Sintonen, S. 2003. Yhteisöllisyyttä ja tulevaisuutta rakentamassa – näkökulmia Sibelius-Akatemian musiikkikasvatuksen osastolta. Teoksessa Juvonen, A. & Anttila, M. (toim.) 2003. Kohti kolmannen vuosituhatvuoden musiikkikasvatusta, osa 2. Näkökulmia musiikkikasvattajien koulutukseen Suomessa ja Virossa. Joensuu University Press, 24–33.

Tereska, Tarja 2003. Peruskoulun luokanopettajiksi opiskelevien musiikillinen minäkäsitys ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 243.

Tilastokeskus. Väestörakennetietokannat. URL <http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp>, haettu 20.3.2010.

Tikkanen, Riitta & Väkevä, Lauri 2009. Musiikkikasvatuksen osasto eilen ja tänään. Teoksessa Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME ry, 423–438.

Tuusa, Minna 2008. Musiikinopettajuus yhtenäisessä peruskoulussa. Lisensiaatintyö, Jyväskylän yliopisto, musiikkikasvatus. URL <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-200812306045>>, haettu 15.3.2010.

Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta 955/2002. www.finlex.fi, haettu 15.3.2010.

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 1435/2001. www.finlex.fi, haettu 15.3.2010.

Vapaa sivistystyö numeroina 2004. Muistio, KTOL.
<http://www.ktol.fi/web/tiedostot/File/vs_numeroina.pdf>, haettu 10.3.2009.

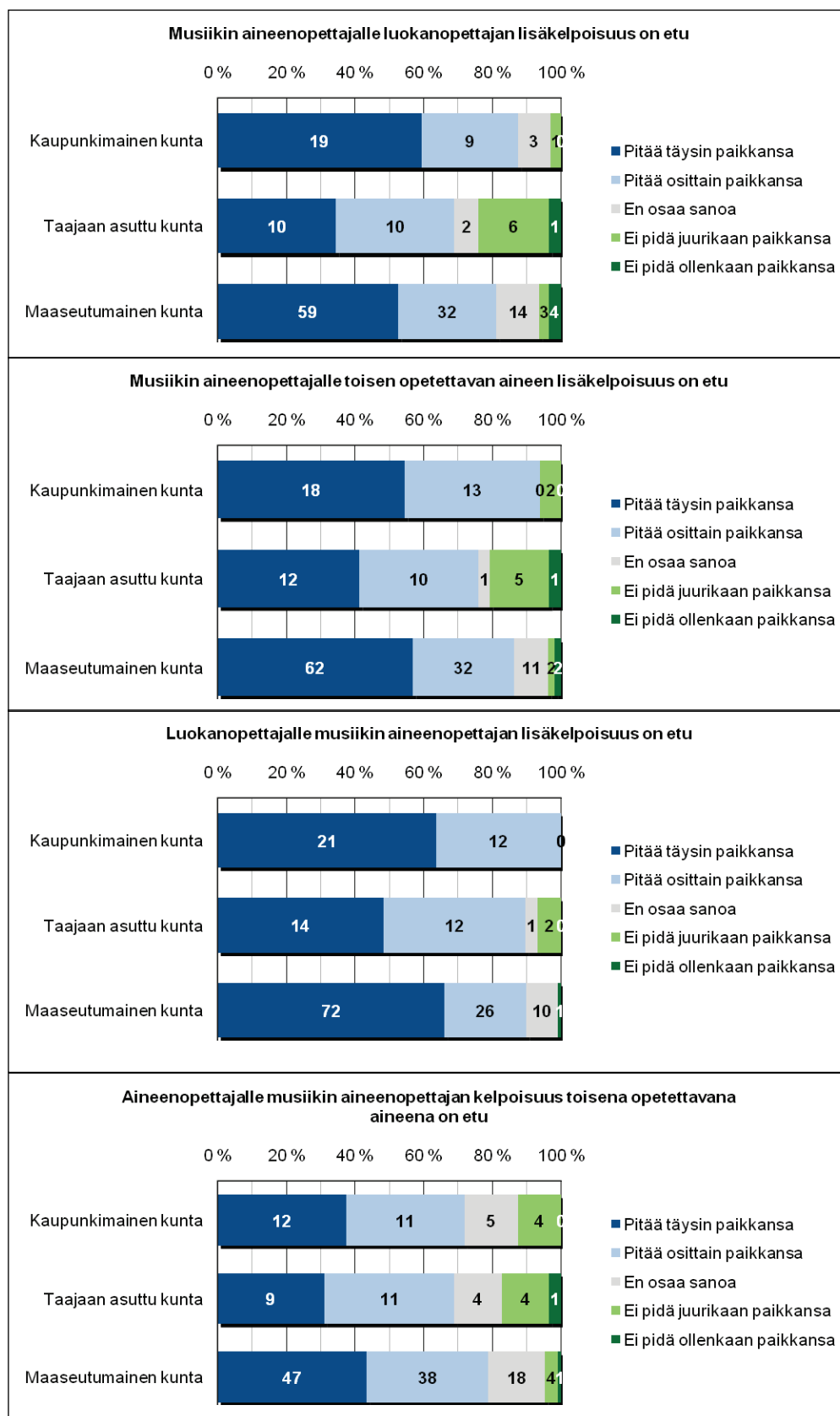
Vesioja, Terhi 2006. Luokanopettaja musiikkikasvattajana. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja n:o 113.

LIITTEET

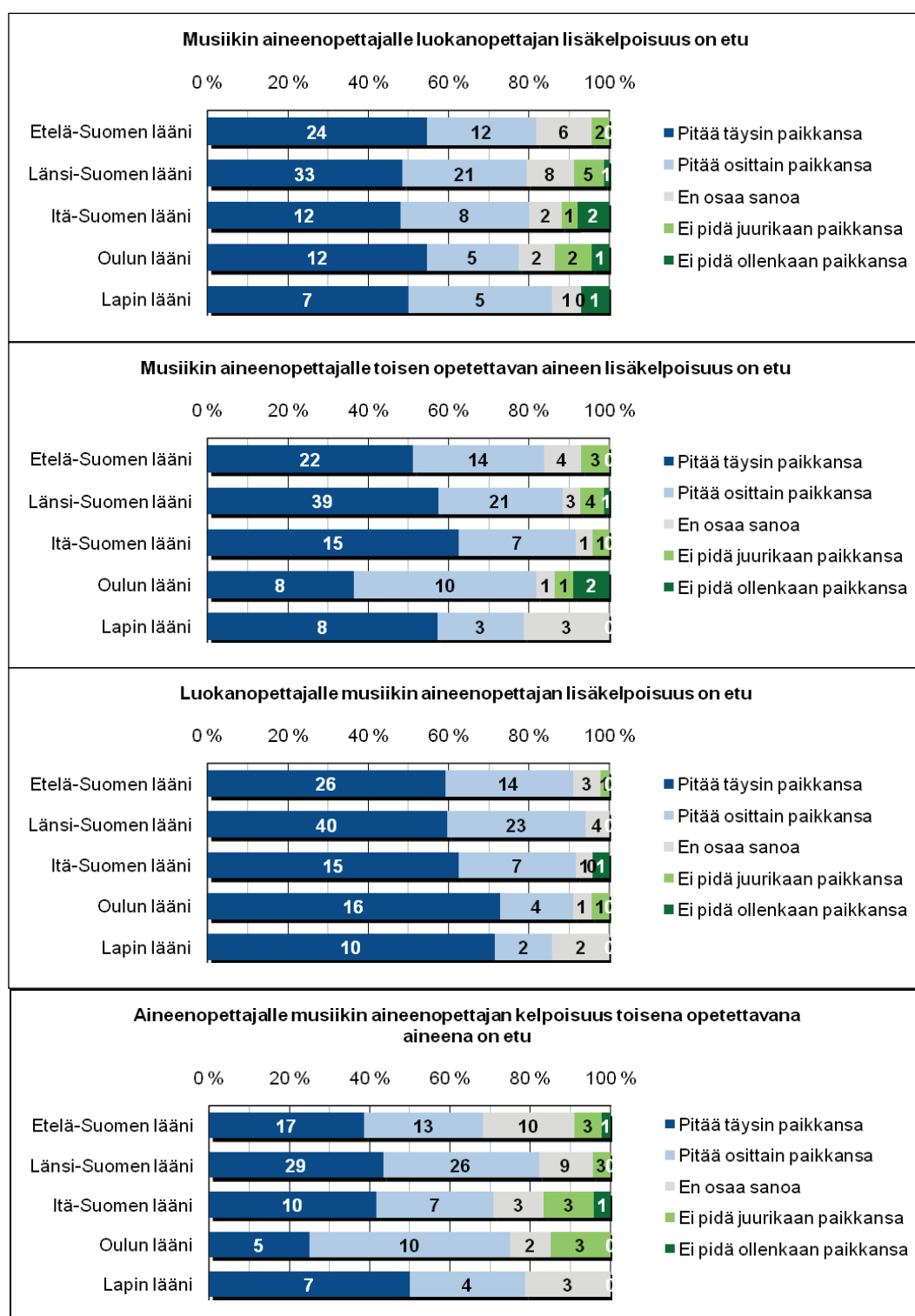
Liite 1. Toive-hankkeen ohjausryhmän jäsenet 1.8.2009–31.3.2011.

Kai Amberla, toiminnanjohtaja, Finland Festivals ry, ohjausryhmän puheenjohtaja
Jari Perkiömäki, vararehtori, Sibelius-Akatemia, ohjausryhmän varapuheenjohtaja
Arto Alaspää, toiminnanjohtaja, Suomen Ääni- ja kuvataillennetuottajat ÄKT ry
Eija Kauppinen, opetusneuvos, opetushallitus, rahoittajan edustaja
Ritva Mitchell, tutkimusjohtaja, Cupore
Pekka Nissilä, muusikko, Suomen Muusikkojen Liitto ry
Johanna Nurmesniemi-Heino, puheenjohtaja, Koulujen Musiikinopettajat ry
Leif Nystén, puheenjohtaja, Suomen Musiikkioppilaitosten Liitto ry
Maaret Ollila, toiminnanjohtaja, Suomen Konservatorioliitto ry
Tuire Ranta-Meyer, klusterijohtaja, Metropolia Ammattikorkeakoulu
Ulla Tuovinen, työalasihteeri, Kirkkohallitus

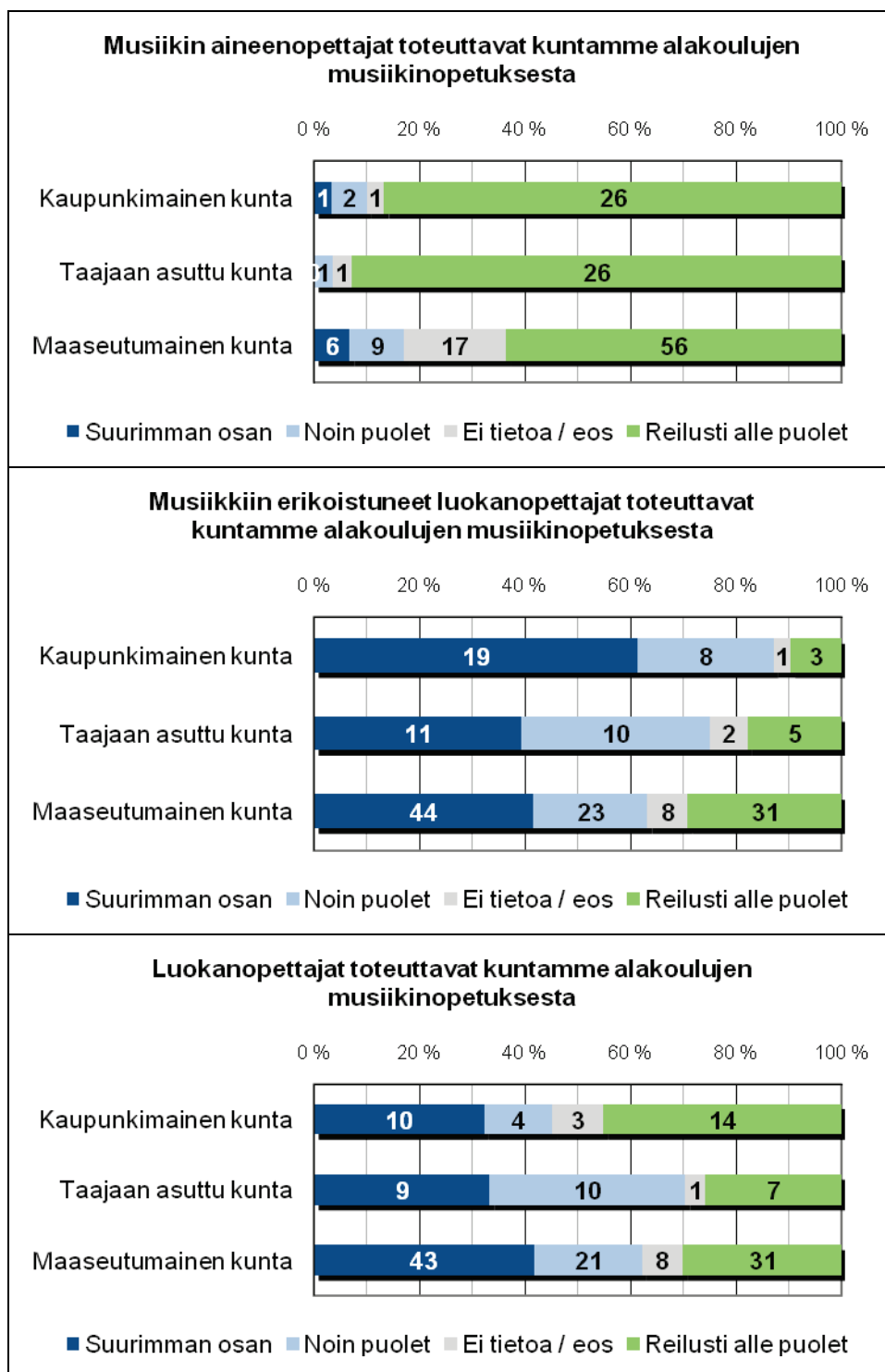
Liite 2. Edut erilaisista lisäkelpoisuuksista kuntatyyppien mukaan.

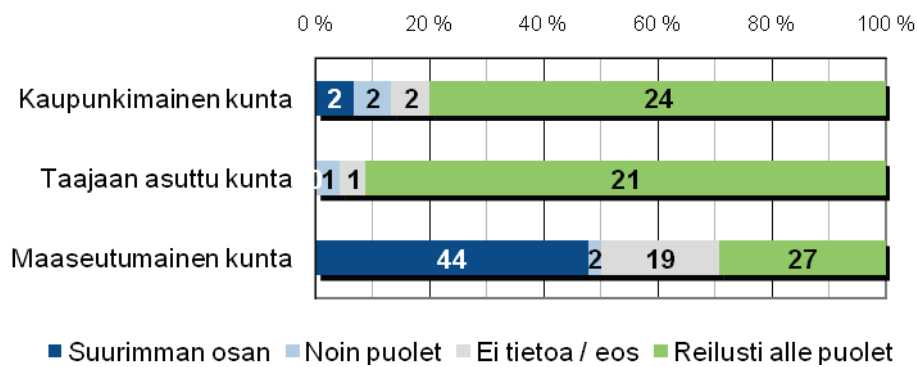
Liite 3. Edut erilaisista lisäkelpoisuuksista läänien mukaan.

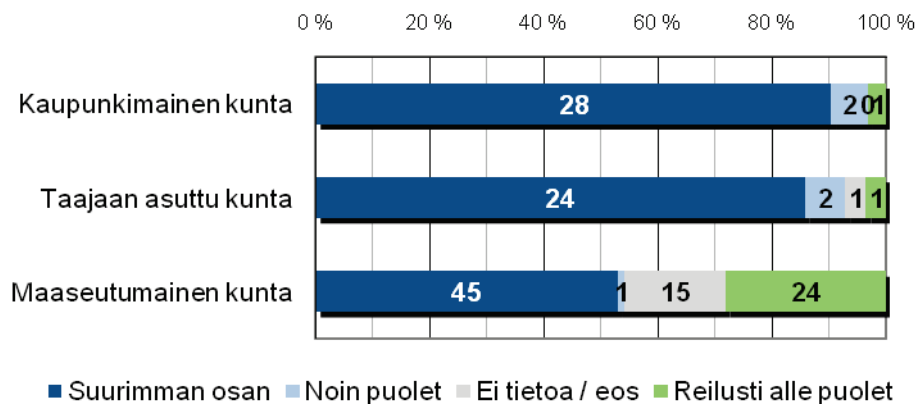
Liite 4. Alakoulujen, yläkoulujen ja lukion musiikinopetuksen toteuttaminen kaupunki-
maisissa, taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa. Koko aineisto.

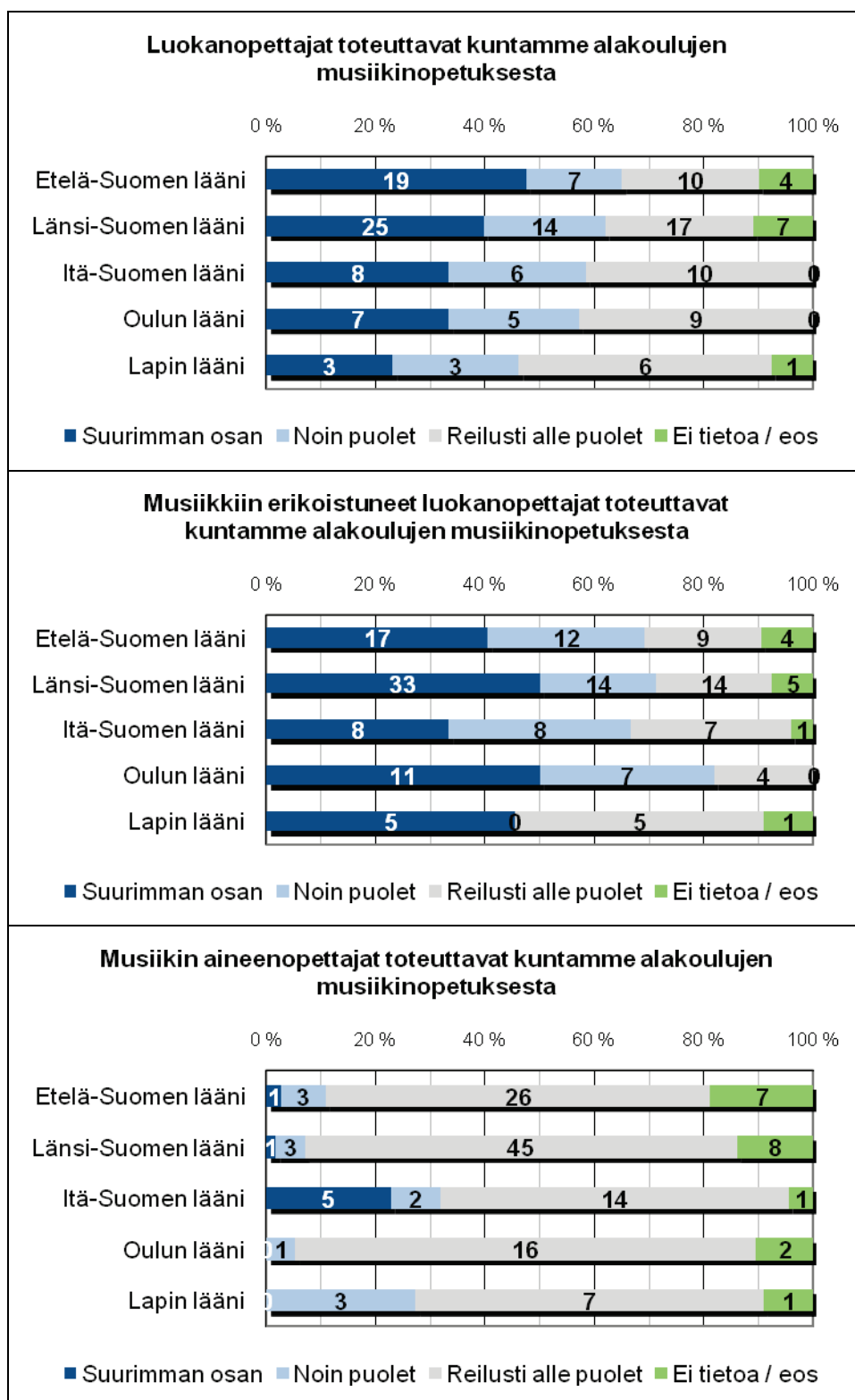
Tuntiopettajat toteuttavat kuntamme yläkoulun ja lukion musiikinopetuksesta

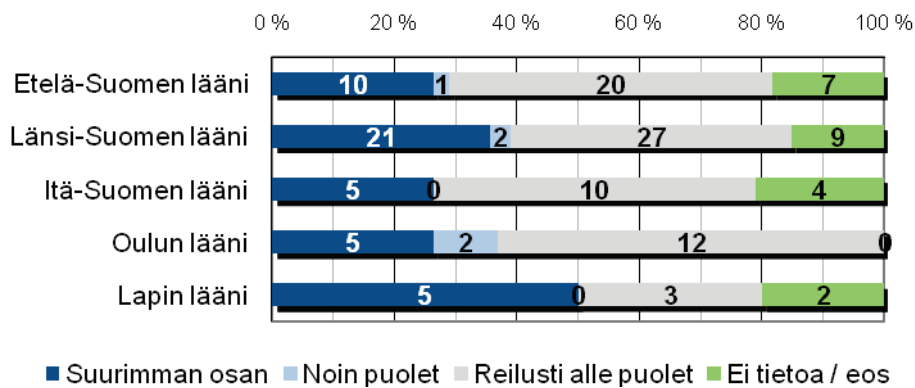
Päätoimiset musiikin aineenopettajat toteuttavat kuntamme yläkoulun ja lukion musiikinopetuksesta

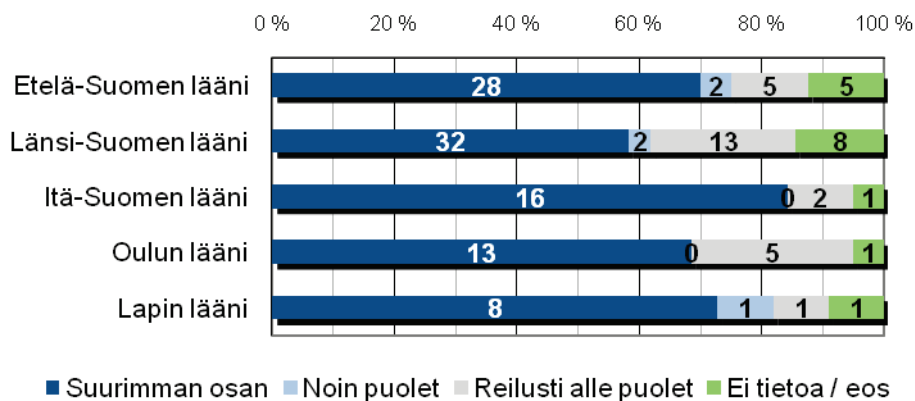
Liite 5. Alakoulujen, yläkoulujen ja lukioden musiikinopetuksen toteuttaminen lääneittäin. Koko aineisto.

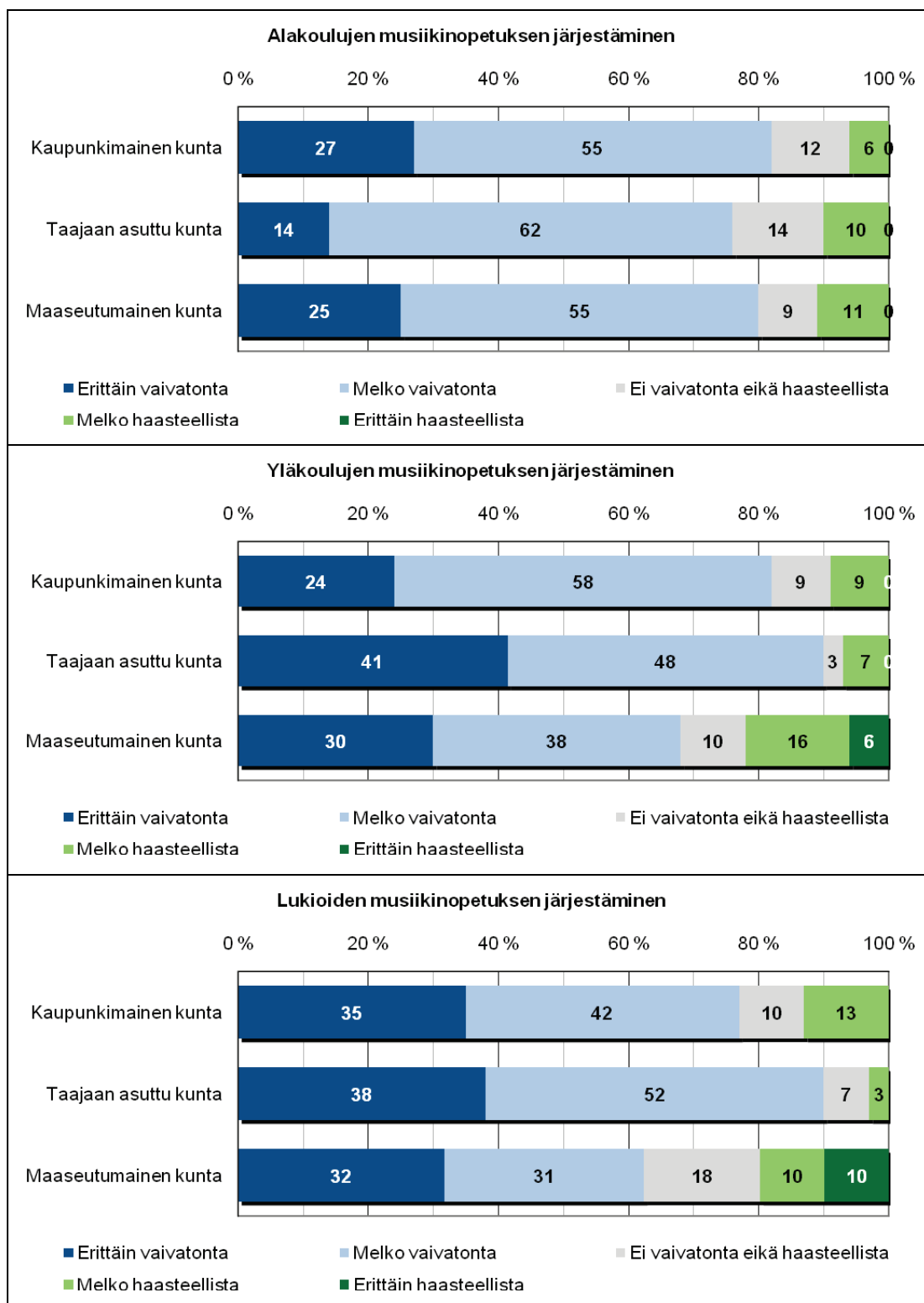
Tuntiopettajat toteuttavat kuntamme yläkoulun ja lukion musiikinopetuksesta

Päätoimiset musiikin aineenopettajat toteuttavat kuntamme yläkoulun ja lukion musiikinopetuksesta

Liite 6. Musiikinopetuksen järjestämisen sujuvuus ala- ja yläkoulussa sekä lukiossa kuntatyypeittäin.

Liite 7. Musiikinopetuksen järjestämisen sujuvuus ala- ja yläkoulussa sekä lukiossa lääneittäin

